

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Právnická fakulta

Helena Šindelová

Obchodní podíl

Se zaměřením na společnost s ručením omezeným

Diplomová práce

OLOMOUC 2010

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: „Obchodní podíl (se zaměřením na společnost s ručením omezeným)“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne

.....

Helena Šindelová

Poděkování

Děkuji tímto vedoucí mé diplomové práce Mgr. Martině Ditmarové, za její čas a ochotu, s jakou mě vedla při vypracování této práce.

Můj dík patří rovněž mojí rodině, která mě v uplynulých letech při studiu vždy podporovala, čehož si velice vážím.

Seznam zkratk

CenP	Zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů
EŘ	Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů
ObchZ	Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ObčZ	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
PřemZ	Zákon č. 25/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů
ZPKT	Zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů

Obsah

Úvod.....	7
1. Obchodní podíl.....	10
1.1. Vymezení pojmu podíl	10
1.2. Podíl jako předmět právních vztahů	11
1.3. Kvantitativní a kvalitativní stránka podílu	13
1.4. Vypořádací podíl.....	15
1.5. Podíl na likvidačním zůstatku	15
2. Obchodní podíl v jednotlivých obchodních společnostech a členský podíl v družstvu	17
2.1. Obchodní podíl ve veřejné obchodní společnosti	17
2.2. Obchodní podíl v komanditní společnosti	18
2.3. Obchodní podíl v akciové společnosti	20
2.3.1. Charakteristika akcie, její náležitosti, podoba a formy	20
2.3.2. Druhy akcií.....	22
2.3.3. Samostatně převoditelná práva	23
2.4. Členský podíl v družstvu	24
2.4.1. Charakteristika a základní otázky	24
2.4.2. Sporné otázky právní úpravy členského podílu	26
3. Obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným.....	28
3.1. Základní charakteristika	28
3.1.1. Kvantitativní a kvalitativní stránka	28
3.1.2. Jednotnost a dělitelnost	29
3.2. Právo společníka k obchodnímu podílu	30
3.2.1. Obchodní podíl ve spolumajitelství.....	30
3.3. Obchodní podíl ve společném jmění manželů	35
3.4. Převod obchodního podílu.....	36
3.4.1. Smlouva o převodu obchodního podílu	37

3.4.1.1.	Některé aspekty ujednání o úplatě	38
3.4.1.2.	Náležitosti plné moci k uzavření smlouvy	40
3.4.1.3.	Účinnost smlouvy	41
3.4.1.4.	Ukončení smlouvy.....	42
3.4.2.	Schvalování převodu obchodního podílu	43
3.4.3.	Předkupní právo k obchodnímu podílu	44
3.4.4.	Prohlášení o přistoupení ke společenské smlouvě	45
3.4.5.	Směna obchodního podílu	46
3.4.6.	Obchodní podíl jako součást podniku společníka	47
3.4.7.	Zajištění pohledávky převodem práva k obchodnímu podílu	49
3.5.	Přechod obchodního podílu	49
3.5.1.	Přechod podílu při zániku společníka s právním nástupcem	50
3.5.1.1.	Nabývání podílu v nástupnické společnosti	51
3.5.2.	Dědění obchodního podílu	51
3.6.	Vydržení obchodního podílu	58
3.7.	Uvolněný obchodní podíl.....	60
3.8.	Zastavení obchodního podílu	61
3.8.1.	Vznik zástavního práva	62
3.8.2.	Zánik zástavního práva	63
3.9.	Obchodní podíl jako pohledávka	64
3.9.1.	Vypořádací podíl.....	64
3.9.2.	Podíl na likvidačním zůstatku	65
3.10.	Postižení obchodního podílu ve výkonu rozhodnutí.....	65
3.11.	Koncepce obchodního podílu <i>de lege ferenda</i>	68
Závěr		70
Bibliografie		72
Share in business (summary)		76

Úvod

Téma své diplomové práce jsem si zvolila z toho důvodu, že se jedná, z mého úhlu pohledu, o zcela zásadní problematiku v oblasti obchodně právních vztahů a podnikatelském životě společnosti vůbec. Měla jsem rovněž příležitost, seznámit se s některými diskutovanými otázkami při své právní praxi, což ve mně vzbudilo zájem o danou problematiku. O jejím významu svědčí dle mého rovněž neutuchající zájem ze strany právní teorie. K autorům, kteří se věnují tomuto tématu, patří takové osobnosti naší komercialistky jako jsou Prof. JUDr. Irena Pelikánová, DrSc. či Prof. Dr. JUDr. Karel Eliáš. K dílčím otázkám se pak vyjadřuje celá řada dalších autorů, osobně bych vyzvedla pojednání JUDr. Petra Čecha, LL.M., která přehledně reflektují judikaturu v této oblasti a mají tedy, podle mě, velký přínos pro každodenní právní praxi.

Sama rozhodovací praxe vyšších soudů zde hraje dosti významnou roli. Judikatura pomáhá dotvářet, někdy obtížně interpretovatelnou, právní úpravu zejména v oblasti nakládání s podílem a přispívá tak právní jistotě účastníků těchto vztahů. Ve vztahu k obchodnímu podílu jakožto předmětu právních vztahů byla ovšem přijata také některá kontroverzní rozhodnutí, která byla právní teorií mnohokrát diskutována a někdy zcela odmítána. Jedná se zejména o oblast exekuce na obchodní podíl, ve které diskusi ukončil zákonodárce přijetím nové právní úpravy, a dále poněkud novější rozhodnutí v otázce způsobilosti podílu stát se předmětem společného jmění manželů. Nutno podotknout, že právě tyto oblasti souvisejí s koncepcí věcí v právním smyslu, která převládá v našem právním řádu. Nezřídka slyšíme na její adresu kritiku z řad teoretiků práva, na kterou reflektuje rovněž připravovaná rekodifikaci našeho občanského zákoníku.

Svou práci jsem rozčlenila do tří kapitol po obecném pojednání o institutu podílu následuje kapitola věnovaná jednotlivým typům obchodních společností a otázkám členského podílu v družstvu a dále stěžejní kapitola věnovaná výhradně podílu na společnosti s ručením omezeným. V celém své rozsahu se práce týká platné právní úpravy ve vztahu k právním formám obchodních korporací, jaké zná náš obchodní zákoník, který je v tomto ohledu stěžejním pramenem práva. Dalšími prameny jsou pochopitelně *lex generalis* soukromého práva a sice zákoník občanský a některé další zákony, které budou uvedeny v dalším výkladu. V první kapitole jsem se snažila zejména charakterizovat institut podílu a pojednat o jeho obecné právní úpravě. Jelikož podíl je vždy spjat s určitým typem obchodní společnosti, příp. s družstvem, pramenem poznání v této části byla pro mne zejména právní teorie a převládající vědeckou metodou je metoda abstrakce ve spojení s gramatickým a logickým výkladem právní úpravy. Mým cílem je jednak zachytit obsah tohoto institutu a dále jeho postavení v našem právním řádu jakožto předmětu právních vztahů.

Odlišnosti mezi jednotlivými typy korporací, které zná náš obchodní zákoník, se pak pochopitelně odrážejí v odlišných rysech podílu na těchto společnostech. Bez ambicí podat vyčerpávající výklad, ve druhé kapitole této práce upozorňuji právě na tyto odlišné aspekty za užití deduktivní metody. Každé korporaci je věnována samostatná podkapitola. Jelikož význam institutu podílu je ve veřejné obchodní společnosti a společnosti komanditní poněkud deformován jejich osobním charakterem, usiluji v této části svého výkladu zejména o dokreslení obecných charakteristik, které byly předesťeny v kapitole první, ve světle speciální úpravy těchto forem společností. Pokud jde o výklad ke společnosti akciové, je třeba podotknout, že již obecná úprava podílu zakládá pro tento typ obchodní společnosti zásadní výjimky. Mým cílem je tedy podíl na této korporaci blíže charakterizovat s ohledem na jeho specifika. Pracuji zejména metodou abstraktně popisnou, jelikož k hlubší analýze rozsah této práce zdaleka nepostačuje a nadto není tato ani jejím předmětem. Na základě komparace obchodního podílu s právy a povinnostmi člena družstva právní teorie abstrahovala ze zjištěných společných rysů institut členského podílu. Ve zbývající části druhé kapitoly se tedy zabývám výkladem aspektů podílu členského, kde se na některých místech nabízí komparace s institutem podílu obchodního.

Jádro mé práce tvoří kapitola třetí, která se věnuje podílu na společnosti s ručením omezeným. Význam, který přikládám právě této části svého výkladu, neplyne pouze ze zvoleného tématu mé práce, ale lze jej podle mě dovést rovněž komparací jednotlivých korporátních forem. Z mého úhlu pohledu totiž podíl na společnosti s ručením omezeným není deformován ani silnými osobními prvky, jako je tomu u veřejné obchodní společnosti a společnosti komanditní, ani výjimkami z obecné úpravy, které jsou zakotveny pro společnost akciovou. Nadto pro hospodářský život společnosti má tato část stěžejní význam rovněž s ohledem na četnost jednotlivých právních forem společností v praxi. Kladu si tedy za cíl podat hlubší analýzu tohoto institutu za užití logických metod analýzy a syntézy.

Základním východiskem ve třetí kapitole je jistě interpretace platné právní úpravy metodami systematického, gramatického a logického výkladu. Účelem této části práce je však ucelené pojednání, proto vedle výkladu právní úpravy pracuji s názory právní teorie a judikaturou, jejíž význam jsem akcentovala již výše. V dílčích otázkách se mi jevílo jako účelné, rovněž stručně uvést výklad historický, v souvislosti s významnými změnami či doplňky právní úpravy. Předmětem zkoumání jsou zejména otázky těch dispozic s podílem, které bývají často diskutovány. Zcela zásadním východiskem je při tom charakteristika podílu jako jiné majetkové hodnoty. Vedle obecné obsahové charakteristiky jsou tedy jednotlivé podkapitoly věnovány především převodu podílu, jeho přechodům, charakteristice podílu v podobě pohledávky vůči

společnosti, možnostem výkonu rozhodnutí (či exekuce) na tuto pohledávku a dále stručnému přehledu možných změn právní úpravy *de lege ferenda*.

Věřím, že má práce bude mít pro čtenáře přínos, ať už v nalezení potřebných odpovědí nebo alespoň v položení těch správných otázek.

1. Obchodní podíl

1.1. Vymezení pojmu podíl

Legální definice podílu, jakožto jednoho ze základních institutů korporátního práva, je obsažena v ustanovení § 61 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „obchodní zákoník“ nb. též „ObchZ“). Odstavec první citovaného ustanovení stanoví, že „*podíl představuje účast společníka ve společnosti a z ní plynoucí práva a povinnosti*“. Toto je tedy obecná úprava podílu společná pro všechny typy obchodních společností. Charakter této účasti na společnosti je však odlišný v jednotlivých typech obchodních společností a specifikace obsahu pojmu podíl je tedy svěřena úpravám jednotlivých právních forem obchodních společností.

Shora uvedená legální definice podílu zjevně nestačí k charakteristice tohoto institutu. V tomto ohledu je třeba se rovněž zabývat významem institutu v právu společností. Definičním znakem všech obchodních společností je osobní substrát tvořený společníky. Společníci jsou subjekty oddělené od společnosti, která je samostatným subjektem právních vztahů. Právní jednání společnosti pak společníci ovlivňují pouze nepřímo prostřednictvím k tomu určených zákonných nebo ve společenské smlouvě sjednaných postupů. Mezi společníky a společností je tedy určitý kvalifikovaný interní právní vztah a právě tento vztah je označován termínem podíl. Obsahem pojmu je pak jednak vztah relativně právně samostatný vztah společníka ke společnosti, který je stává předmětem právních vztahů. A dále jisté, právní teorií abstrahované, charakteristiky označované jako kvantitativní a kvalitativní stránka podílu.¹

Se odlišnými právními formami souvisejí rovněž terminologické rozdíly. V úpravě veřejné obchodní společnosti² zákonodárce dále pracuje s pojmem „podíl“, ačkoliv z hlediska obsahového jej blíže nevymezuje. Obdobná je situace v úpravě společnosti komanditní, zde se ovšem vymezuje dále pojem „podíl komanditisty“. Účast společníka ve společnosti s ručením omezeným je pak označována termínem „obchodní podíl“. Obchodní podíl je definován v ustanovení § 114 odst. 1 ObchZ ve shodě s obecnou úpravou podílu³. Obecná úprava podílu pak stanoví výjimku ze zásady, že podíl nemůže být představován cenným papírem, a to pro

¹ Srov. ELIÁŠ, Karel a kol. *Kurs obchodního práva: Právníkové osoby jako podnikatelé*. 5. vydání Praha: C. H. Beck 2005, s. 50.

² Ustanovení § 76 – 92 zák. č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů

³ Výkladové nejasnosti ohledně vztahu těchto dvou pojmů byly odstraněny novelou obchodního zákoníku provedenou zákonem č. 370/2000 Sb., s účinností od 1. 1. 2001. Obchodní zákoník ve znění účinném do 31. 12. 2000 definoval v ustanovení § 61 podíl jako „*míru účasti společníka na čistém obchodním jmění společnosti*“.

režim společnosti akciové. Podíl na akciové společnosti je tedy představován akcií, přičemž jeden společník může mít více akcií tj. podílů.

1.2. Podíl jako předmět právních vztahů

Podíl je předmětem právních vztahů, přičemž relevantní právní vztahy jsou upraveny zejména v obchodním zákoníku. Na některé z těchto vztahů, obchodním zákoníkem neupravené vůbec nebo jen zčásti, dopadá též obecná úprava *lex generalis* zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“ nb. též „ObčZ“). Obchodní zákoník pojem podíl definuje a dále užívá, proto při nakládání s ním v mezích úpravy obchodního zákoníku zpravidla nenastávají větší interpretační obtíže. Situace je však odlišná, aplikujeme-li na dispozice s podílem zákoník občanský. Zde je nezbytné subsumovat podíl pod některý z předmětů občanskoprávních vztahů ve smyslu ustanovení § 118 ObčZ⁴. V tomto ohledu lze hovořit o podílu jako o jiné majetkové hodnotě.⁵

Věci jakožto předměty právních vztahů nejsou v občanském zákoníku definovány. Koncepce našeho zákoníku je však založena na chápání věcí v užším smyslu. Tvůrci soukromoprávního kodexu vycházeli z tzv. německého pojetí⁶, které se omezuje na statky hmotné povahy a které bylo akceptováno sovětskou právní naukou. Při chystané rekodifikaci soukromého práva se zákonodárce vrací k širokému pojetí věci v právním smyslu a *de lege ferenda* by tedy věcí mělo být vše, co je rozdílné od osoby a slouží k její potřebě. Dle platné právní úpravy však podíly na obchodních společnostech věcmi v právním smyslu nejsou, což je vylučuje jako předměty některých právních vztahů (např. práva vlastnického) a v důsledku působí obtíže pro právní teorii i praxi. Některé z nich se budu snažit přiblížit v dalším výkladu zejména v kapitole třetí.⁷

Ve vztahu k podílu, jakožto nezpůsobilému předmětu práva vlastnického, existuje tedy pouze „majitelství“ a společník obchodní společnosti se tedy stává „majitelem podílu“. S ohledem na tuto skutečnost vzbuzuje otázky pokud jde o ústavní ochranu majitelských práv, ať už k podílu nebo jiným majetkovým hodnotám vůbec. Naš ústavní pořádek zaručuje právo „vlastnické“,

⁴ Ustanovení § 118 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů: „*Předmětem občanskoprávních vztahů jsou věci, a pokud to jejich povaha připouští, práva nebo jiné majetkové hodnoty.*“

⁵ PŘIBYL, Tomáš. Společný obchodní podíl. *Obchodní právo*, roč. 2002, č. 4, s. 3.

⁶ Jeho protiklad tvoří koncepce založená na romanistické tradici převládající v rakouské či francouzské právní úpravě tj. pojetí tělesných a netělesných věcí.

⁷ Srov. ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník: Velký akademický komentář. Svazek 1.* 1. vydání. Praha: Linde, 2008, s. 468.

příčemž předmětem polemik je dosah tohoto ustanovení⁸. Osobně se zde přikláním k širší interpretaci vlastnictví, která podle mého koresponduje s principy demokratického právního státu. Rovněž Evropský soud pro lidská práva ve své judikatuře nečiní rozdíl mezi ochranou práva majitelů a vlastníků.⁹

Shodný názor vyslovil Ústavní soud Slovenské republiky ve svém nálezu č. 4/96 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu SR. V uvedeném rozhodnutí soud mimo jiné akcentoval rovněž rozhodovací praxi Komise pro lidská práva¹⁰ a ve svých závěrech dovodil, že vztah akcionáře k akcií lze považovat za vlastnický vztah, přestože platná právní úprava hovořila toliko o „majiteli akcie“, a přiznal mu tedy ústavní ochranu.¹¹

Rovněž dispozice s podílem má sporné aspekty. Převoditelnost podílu, jako stěžejní způsob nakládání s podílem, obchodní zákoník upravuje ve vztahu ke kapitálovým společnostem (v ustanovení § 115 a § 156 ObchZ). Avšak pokud jde o společnosti osobní, výslovná právní úprava převodu podílu chybí a právní teorii tak zůstává prostor pro diskusi nad jeho přípustností, a to zejména s ohledem na charakter těchto typů korporací. Obdobná je pak situace v otázkách zastavení podílu, když obecná úprava občanského zákoníku v ustanovení § 153 a 154 připouští zástavní právo k obchodnímu podílu i k cenným papírům. Lze tedy shrnout, že obecná úprava nakládání s podílem chybí, což je logickým důsledkem odlišností mezi jednotlivými typy obchodních společností. Tyto otázky je tedy třeba zkoumat blíže ve vztahu ke konkrétnímu podílu tj. podílu na určité obchodní korporaci, což platí rovněž pro výše nezmíněné přechody podílů na právní nástupce.

Na tomto místě bych rovněž ráda zmínila možnost postihnout obchodní podíl na obchodní společnosti ve výkonu rozhodnutí nebo v exekuci. Právní úprava je obsažena v ustanovení § 320a zákona č. 99/1963 Sb., Občanského soudního řádu, ve zněních pozdějších předpisů (dále jen „OSŘ“) a ustanovení § 63 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „EŘ“) a je společná všem typům obchodních společností. Výkonem rozhodnutí je postihována pohledávka povinného za společností z titulu práva na vypořádací podíl. Předpokládá se tedy zánik účasti společníka ve společnosti z důvodu vydání exekučního příkazu k postižení podílu. O přípustnosti exekuce na

⁸ Čl. 11 Listiny základních práv a svobod vyhlášené usnesením předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb.: „Každý má právo vlastnit majetek. Vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu...“

⁹ Srov. DVORÁK, Tomáš. *Společnost s ručením omezeným*. 3. vydání. Praha: ASPI, 2008. s. 87.

¹⁰ A to jmenovitě případy stížností 3039/67, 5479/72, 8588/79 a 8589/79, ve kterých považovala vztah majitele akcie za „property“ podléhající režimu čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

¹¹ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky ze dne 3. 4. 1996 sp. zn. PL. ÚS 38/95.

obchodní podíl a jejím provádění jako jednom z aspektů právní úpravy podílu tak panuje ve vztahu k různým typům obchodních korporací vzácná shoda (blíže viz 3.10.).

1.3. Kvantitativní a kvalitativní stránka podílu

Kvantitativní stránka podílu má dva aspekty a sice výši a hodnotu podílu. Výše podílu na společnosti bývá vyjadřována procentem nebo zlomkem. Její určení je pak buďto svěřeno speciální úpravě jednotlivých obchodních společností nebo zákonodárce ponechává tyto otázky dohodě ve společenské smlouvě, příp. se dovozuje ze základních principů právní úpravy daného typu korporace. Právní teorie tedy vychází z principu, že podíly společníků v obchodních společnostech jsou v zásadě stejné, bez ohledu na velikost případných vkladů. Naopak u společností kapitálových je určení výše podílu závislé na poměru vkladu k základnímu kapitálu. U vkladů nepeněžitých bude tedy pro výši podílu určující hodnota vkladu zjištěná znaleckým posudkem ve smyslu ustanovení § 59 odst. 3 ObchZ. Podíl však nemá pevný finanční ekvivalent, což jej odlišuje od vkladu. Vklad je oceněn a dle této konstanty je zjištěna jeho výše. Nutno poznamenat, že ve vztahu k výši obchodního podílu je relevantní pouze to, jak byl vklad oceněn, nikoliv jeho skutečná hodnota. Výše podílu je přitom relativně stabilní a její změny souvisí se změnami základního kapitálu či dispozicemi s podílem.¹²

Hodnota podílu se určuje dle ustanovení § 61 odst. 1 ObchZ ve vztahu k čistému obchodnímu majetku, je tedy naopak závislá na hospodaření společnosti. Pro účely obchodního zákoníku se tedy podíl oceňuje v zásadě mírou účasti společníka na čistém obchodním majetku¹³ společnosti. Jde o veličinu proměnlivou, přičemž zákon stanoví, kdy je třeba k jejímu zjištění posudku znalce (tj. např. dle ustanovení § 183a ObchZ v případech povinné nabídky převzetí). Má-li být podíl oceněn pro účely stanovené zvláštními právními předpisy, oceňuje se dle ustanovení § 23 zákona o oceňování majetku¹⁴ podílem na čistém obchodním jmění v účetní hodnotě podle jeho stavu ke dni ocenění. Jelikož čisté obchodní jmění již zákon nevymezuje (s účinností od 1. 1. 2001), má se za to, že čistým obchodním jměním v účetní hodnotě je vlastní kapitál společnosti.¹⁵

¹² Srov. ELIÁŠ, Karel a kol. *Kurs obchodního práva: Právníkové osoby jako podnikatelé*. 5. vydání Praha: C. H. Beck 2005, s. 60.

¹³ Ustanovení § 6 odst. 3 zák. č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů: „Čistým obchodním majetkem je obchodní majetek po odečtení ...veškerých závazků podnikatele, je-li právníčkou osobou.“

¹⁴ zákon č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku, ve znění pozdějších předpisů

¹⁵ DĚDIČ, Jan a kol. *Obchodní zákoník: komentář. Díl 1*. Praha: Polygon, 2002, s. 410.

Kvantitativní stránka podílu jakožto jeho majetková podstata za trvání účasti na společnosti ustupuje do pozadí, neboť realizace této hodnoty není možná. Daleko větší význam má v praxi pro společníka kvalitativní stránka obchodního podílu, která odráží jeho účast na společnosti prostřednictvím práv a povinností a je tedy obrazem právního postavení společníka ve společnosti.

V souvislosti s kvalitativní stránkou podílu lze tedy hovořit o komplexu práv a povinností, který je specifický podle typu obchodní společnosti. Klasifikace těchto práv je však v právní teorii všem podílům společná. Tradičně jsou podle povahy rozeznávána práva a povinnosti majetkové či nemajetkové povahy. Mezi majetková práva a povinnosti se řadí právo na podíl na zisku, právo na vypořádání (podle důvodu zániku účasti společníka má podobu převodní ceny, vypořádacího podílu nebo podílu na likvidačním zůstatku) a povinnosti vkladová (ílační) a příplatková, které zakládá buďto zákon nebo společenská smlouva. Nemajetkové aspekty podílu reprezentují právo podílet se na řízení společnosti, právo na informace o záležitostech společnosti a dále povinnost zdržet se konkurenčního jednání (u osobních společností založená zákonem, u kapitálových pak fakultativně společenskou smlouvou) a další povinnosti podle typu společnosti např. povinnost podílet se na činnosti společnosti, která je znakem společností osobních.¹⁶

U některých práv lze nadto hovořit o jejich kvantifikovatelnosti tj. závislost rozsahu oprávnění či povinnosti na výši podílu na společnosti. Typicky kvantifikovatelným právem je právo hlasovací, přičemž tato jeho vlastnost je relevantní zejména u společností kapitálových, ve kterých se počet hlasů jednotlivých společníků může v některých případech lišit. Počet hlasů společníka pak vypovídá o jeho vlivu na řízení společnosti. Kvantifikovatelnou povinností je zejména povinnost vkladová popř. povinnost příplatková. Nemajetkové povinnosti a další nemajetková práva již nebývají kvantifikovány a zásadně náleží všem společníkům ve stejné míře. Při respektování zásady rovného zacházení se všemi společníky mohou být na základě jednotného kritéria některá práva přiznána pouze společníkům, kteří dané kritérium naplní. S tímto jevem se setkáme spíše u společností kapitálových a koresponduje s ním ustanovení § 56a ObchZ, které zakotvuje zákaz zneužití postavení takto definovaných skupin společníků. Dalším klasifikačním kritériem tedy může být okruh subjektů práv či povinností.¹⁷

¹⁶ ELIÁŠ, Karel a kol. *Kurs obchodního práva: Právnícké osoby jako podnikatelé*. 5. vydání Praha: C. H. Beck 2005, s. 54.

¹⁷ Tamtéž s. 56.

1.4. Vypořádací podíl

Právo na vypořádací podíl zakotvuje ustanovení § 61 odst. 2 ObchZ pro případ zániku účasti společníka na společnosti, k němuž dochází jinak než z titulu převodu podílu. Za trvání účasti na společnosti je toto právo součástí kvalitativní stránky podílu. V okamžiku, kdy účast společníka zaniká, přestává být subjektem podílu a vzniká mu nárok na vyplacení vypořádacího podílu. Výše vypořádacího podílu je určována podle pravidel obsažených v právní úpravě jednotlivých typů obchodních společností¹⁸. S ohledem na dispozitivní povahu této úpravy může společenská smlouva zakotvit určování výše vypořádacího podílu z čistého obchodního majetku na základě posudku znalce (ustanovení § 59 odst. 3 ObchZ pak platí obdobně). Základem pro stanovení hodnoty vypořádacího podílu je vlastní kapitál zjišťovaný z účetní závěrky ke dni zániku účasti ve společnosti. Pokud se tento den neshoduje s rozvahovým dnem řádné či mimořádné účetní závěrky, je třeba sestavit účetní závěrku mezitímní.¹⁹

Za svůj podíl tedy společník získává ekvivalentní pohledávku vůči společnosti. Nestanoví-li společenská smlouva nebo statuty jinak, provádí se vypořádání v penězích. Pokud tedy společenskou smlouvou nebylo upraveno vrácení předmětů nepeněžitých vkladů, nemá bývalý společník na jejich vrácení nárok. Obecná úprava (ustanovení § 61 odst. 3 ObchZ) stanoví rovněž splatnost této pohledávky a sice ve lhůtě tří měsíců od schválení účetní závěrky (popř. dne, kdy měla být schválena) či doručení znaleckého posudku. Ve vztahu ke společností kapitálovým však obchodní zákoník upravuje²⁰ běh lhůty speciálně a obecná úprava se tedy neuplatní.²¹

1.5. Podíl na likvidačním zůstatku

Pro případ zániku účasti společníka v souvislosti se zrušením společnosti s likvidací se vypořádání realizuje prostřednictvím institutu likvidačního zůstatku. Obecná úprava se omezuje toliko na zakotvení tohoto majetkového práva a další otázky jsou upraveny speciálně pro jednotlivé typy obchodních korporací. Dle ustanovení § 68 odst. 2 ObchZ je k zániku společnosti vedle jejího zrušení nutná rovněž likvidace, s výjimkou zániku s právním nástupcem či v souvislosti s konkursem. Likvidace končí rozdělením likvidačního zůstatku. Za tímto účelem

¹⁸ Ustanovení § 89, 92, 104, 150, 153 zákona č. 513/1191 Sb., obchodního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁹ DĚDIČ, Jan a kol. *Obchodní zákoník: komentář. Díl 1*. Praha: Polygon, 2002, s. 411.

²⁰ Ustanovení § 150 odst. 3, 177 odst. 7, 213b odst. 3 písm. b), 213c odst. 4, 214 odst. 4 zákona č. 513/1191 Sb., obchodního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

²¹ ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Obchodní zákoník: komentář*. 12. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 236.

likvidátor připraví zprávu o průběhu likvidace a návrh rozdělení zůstatku, který předloží ke schválení společníkům nebo příslušnému orgánu společnosti.²²

Podíl na likvidačním zůstatku se stane splatným na žádost společníka po uplynutí lhůty tří měsíců od projednání zprávy a návrhu rozdělení likvidátorem, jak vyplývá z ustanovení § 75 odst. 3 ObchZ. Rovněž nelze vyplácet podíly na likvidačním zůstatku dříve než byly uspokojeny nároky všech známých věřitelů, kteří včas přihlásili své pohledávky a v případě, že je pohledávky některého věřitele sporná nebo dosud není splatná je rozdělení zůstatku podmíněno poskytnutím jistoty věřiteli. Jelikož nechválení návrhu rozdělení zůstatku nebrání jeho provedení, přiznává zákon společníkům, kteří s návrhem nesouhlasili, aktivní legitimaci k podání návrhu na soudní přezkum výše jejich podílu na likvidačním zůstatku. Toto právo však musí být uplatněno v prekluzivní lhůtě 3 měsíců od projednání návrhu rozdělení.²³

²² ELIÁŠ, Karel a kol. *Kurs obchodního práva: Právnícké osoby jako podnikatelé*. 5. vydání Praha: C. H. Beck 2005, s. 66.

²³ ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Obchodní zákoník: komentář*. 12. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 236.

2. Obchodní podíl v jednotlivých obchodních společnostech a členský podíl v družstvu

Jak již bylo řečeno v úvodu, podíl jako institut existuje vždy v režimu některé z právních forem obchodních společností. Pro jeho bližší charakteristiky jsou tedy rozhodné jednotlivé právní formy těchto korporací. Následující výklad je tedy věnován konkrétním podobám obchodního podílu a rovněž institutu členského podílu v družstvu, kdy předmětem zkoumání budou zejména kvalitativní a kvantitativní stránka a otázky nakládání s podílem.

2.1. Obchodní podíl ve veřejné obchodní společnosti

Právní úprava veřejné obchodní společnosti (ustanovení § 76 až 92 ObchZ) neobsahuje žádné speciální ustanovení, které by blíže upravovalo kvantitativní a kvalitativní stránku podílu v tomto typu obchodní společnosti. Tyto otázky jsou v souladu s ustanovením § 79 odst. 1 ObchZ plně v dispozici společenské smlouvy. V případě absence ujednání o výši podílu společníků, je třeba ji dovozovat z charakteru této právní formy, který je ryze osobní. Obchodní zákoník zde vychází z principu, že podíly společníků jsou zásadně stejné, přičemž jejich velikost není určena podle poměru jejich případných vkladů²⁴. V rovině kvalitativní stránky podílu však může být toto pravidlo modifikováno kvantifikací některých práv či povinností. Pro stanovení výše vypořádacího podílu a podílu na likvidačním zůstatku je výše splacených vkladů prvním dělicím kritériem (srov. ustanovení § 89 a 92 odst. 1 ObchZ). Další modifikaci pak může založit společenská smlouva ve vztahu k právu hlasovacímu (ustanovení § 79 odst. 3 ObchZ).

Spornou stále zůstává otázka, zda je podíl na veřejné obchodní společnosti převoditelný. S ohledem na absenci zákonného zákazu, se přikláním se k názoru, že taková možnost může být výjimečně připuštěna²⁵. Vzhledem k osobní povaze společnosti je však zřejmé, že případný převod podílu bude vskutku ojedinělý. Z ustanovení § 78 odst. 1 ObchZ lze usuzovat, že v takovém případě by muselo dojít ke změně společenské smlouvy²⁶. Převod by tedy vždy podléhal souhlasu všech společníků (ustanovení § 79 odst. 1 ObchZ).

²⁴ Srov. ELIÁŠ, Karel. *Obchodní společnosti*. Praha: C. H. Beck 1994, s. 218.

²⁵ Srov. ELIÁŠ, Karel a kol. *Kurs obchodního práva: Právníkové osoby jako podnikatelé*. 5. vydání Praha: C. H. Beck 2005, s. 110.

²⁶ Nabízí se zde rovněž analogie k ustanovení § 83 zákona č. 513/1191 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Pokud jde o přechody podílu pozitivní úprava je v tomto ohledu vykládána konzistentně. Z ustanovení § 88 odst. 1 písm. c) a d) ObchZ vyplývá přípustnost přechodu podílu a to při splnění dvou základních upomínek. První podmínkou je, že přechod podílu na právní nástupce výslovně připouští společenská smlouva, a druhou je pak skutečnost, že ve společnosti zůstávají alespoň dva společníci (sukcesory nepočítaje). Potud jsou aspekty přechodu podílu nesporné.

V souvislosti s děděním podílu v případě smrti společníka se nabízí však další otázka a sice zda vzniká spolumajitelství k podílu v případě, že je zde více dědiců. Obchodní zákoník v tomto ohledu neobsahuje zvláštní právní úpravu jako je tomu u společnosti s ručením omezeným. Spolumajitelství podílu si lze jistě představit, všichni dědicové by představovali jednoho společníka, přičemž na právní vztahy související s podílem by bylo možno aplikovat analogicky ustanovení o spoluvlastnictví (§ 137 an. ObčZ). Ačkoliv tato alternativa zřejmě neodporuje ani znění ani účelu zákona, nelze ji označit za nejspokojivější. Realizace práv a povinností společníka by většinou závisela na dohodě dědiců a s jejich větším počtem lze očekávat její obtížnou dosažitelnost. V praxi lze tedy spíše doporučit změnu společenské smlouvy např. dohodou o rozdělení podílu.²⁷

V neposlední řadě je pak třeba uvést další pozitivní úpravou opomíjenou otázku a to možnost zastavení obchodního podílu. Ustanovení § 153 odst. 1 ObčZ uvádí ve výčtu způsobilých zástav též obchodní podíl a nespecifikuje tuto normu dále ve vztahu k různým typům obchodních společností, což hovoří spíše pro akceptaci možnosti zastavení podílu ve veřejné obchodní společnosti. Na druhou stranu tradiční chápání zástavy je takové, že jejím předmětem může být jakákoliv obchodovatelná hodnota. Pokud je tedy podíl v zásadě nepřevoditelný, tím spíše nemůže být předmětem zástavy. Nadto s ohledem na absenci právní úpravy by nebylo právní jistota účastníků zástavní smlouvy k podílu na veřejné obchodní společnosti mohla ohrožena.²⁸

2.2. Obchodní podíl v komanditní společnosti

Komanditní společnost jako další typ obchodní korporace osobního charakteru je v zásadě ovládána stejnými principy jako veřejná obchodní společnost. Ani její právní úprava (ustanovení § 93 až 104 ObchZ) neobsahuje bližší specifikaci určení výše podílů a ponechává ji tak k úpravě společenské smlouvě. Pokud společenská smlouva mlčí je třeba mít za to, že podíly jsou stejné.

²⁷ Srov. ELIÁŠ, Karel a kol. *Kurs obchodního práva: Právníkové osoby jako podnikatelé*. 5. vydání Praha: C. H. Beck 2005, s. 112.

²⁸ Tamtéž.

Domnívám se však, že vedle tohoto principu, který nám určuje výši podílu, by bylo v některých případech vhodné pokud jde o poměry komanditistů zohlednit rovněž výši jejich vkladu. Výše podílu by tak byla určena řekněme „ve dvou stupních“, v prvním stupni stejné podíly by tak byly v druhém stupni u komanditistů upraveny podle výše vkladu. Nezávisle na výši podílů pak mohou být kvantifikována některá společnické práva např. právo hlasovací, právo na podíl na zisku či na likvidačním zůstatku (ustanovení § 97 odst. 3, § 100 odst. 1 a § 104).

Řada dalších aspektů podílu se pak odvíjí od subjektu podílu a to s ohledem na odlišné právní postavení komplementářů a komanditistů. Dle ustanovení § 93 odst. 4 ObchZ se režim komanditní společnosti řídí přiměřeně ustanoveními obchodního zákoníku o veřejné obchodní společnosti a postavení komanditistů pak úpravou společnosti s ručením omezeným. V souladu s tímto principem lze tedy dovodit, že podíl komanditistů je v zásadě převoditelný, a to za podmínek zakotvených v ustanovení § 115 ObchZ pro převody obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným (blíže viz 3.4.). Postavení nejvyššího orgánu zde zaujímají všichni společníci, proto bude jedním z požadavků převodu jejich souhlas. Zvláštní ustanovení § 97 odst. 4 ObchZ stanoví, že společenská smlouva může určit, že postačí prostá většina hlasů nebo že souhlas k převodu podílu komanditistů není nutný. Ve světle shora uvedeného výkladu k veřejné obchodní společnosti, pak lze konstatovat, že podíl komplementáře je převoditelný pouze výjimečně.²⁹

Přechod podílu upravuje obchodní zákoník speciálně v ustanovení § 102 odst. 3 ve vztahu ke komanditistům. V ostatním se budou otázky dědění podílu zemřelého komanditisty a stejně tak neupravená otázka přechodu podílu komanditisty – právnické osoby, která zanikla, řídit ustanovením § 116 odst. 2 ObchZ (blíže viz 3.5.). Ustanovení § 102 odst. 3 se omezuje na výslovné zakotvení dědění podílu zemřelého komanditisty a možnosti přechod na dědice vyloučit společenskou smlouvou. Smrtí komanditisty se společnost neruší. Pakliže smlouva dědění podílu vyloučí, náleží dědicům vypořádací podíl. Pokud však zemřel jediný komanditista, je třeba dbát též ustanovení § 93 odst. 1 ObchZ a musí dojít ke změně právní formy na veřejnou obchodní společnost (totéž platí při zániku jediného komanditisty – právnické osoby).

Otázky rozdělení podílu komplementáře a možnosti jeho spolumajitelství jsou sporné, jak vyplývá z argumentů uvedených výše ve výkladu k veřejné obchodní společnosti. Přiměřené užití ustanovení o společnosti s ručením omezeným však spolehlivě řeší tyto otázky ve vztahu k podílům komanditisty (blíže viz 3.1.2 a 3.2.1). Přičemž stejně jak bylo řečeno k převodu podílu i

²⁹ Srov. ELIÁŠ, Karel a kol. *Kurs obchodního práva: Právnické osoby jako podnikatelé*. 5. vydání Praha: C. H. Beck 2005, s. 148.

zde budou případný souhlas orgánu společnosti udělovat všichni společníci, jelikož tyto změny si vyžádají též změnu společenské smlouvy (srov. ustanovení § 97 odst. 4 ObchZ). Ačkoliv přiměřené užití ustanovení § 117a ObchZ o zastavení obchodního podílu v režimu komanditní společnosti je diskutováno, osobně se domnívám, že zde není důvod pro jeho odmítnutí. Pozitivní úprava zástavního práva k obchodnímu podílu je zde, na rozdíl od jiných aspektů podílu, poměrně podrobná a právní jistota účastníků zástavního vztahu je tímto myslím zajištěna, rovněž s ohledem na nutný souhlas všech společníků.

2.3. Obchodní podíl v akciové společnosti

Ustanovení § 61 ObchZ zakotvuje ve vztahu k podílu na společnosti akciové výjimku a sice možnost inkorporovat podíl na společnosti do cenného papíru, což jej činí unikátním v porovnání s podíly v dalších typech obchodních společností. Akcie jsou tedy definovány jako cenné papíry, se kterými jsou spojena práva a povinnosti akcionáře jako společníka³⁰. Z dikce ustanovení § 61 odst. 1 ObchZ věty druhé pak vyplývá, že každá akcie představuje jeden podíl. Obchodní zákoník vymezuje pojem akcie bez vazby na obecnou úpravu podílu v ustanovení § 155 odst. 1³¹. a uvádí příkladmo základní práva inkorporovaná v akcií tj. právo na řízení společnosti, jejím zisku a na likvidačním zůstatku při zániku společnosti.

2.3.1. Charakteristika akcie, její náležitosti, podoba a formy

Akcie je ústředním pojmem pro právní úpravu akciové společnosti a jako taková slouží k vymezení charakteru akciové společnosti v ustanovení § 154 odst. 1 ObchZ. Legální definice akciové společnosti dle zmíněného ustanovení je: „*společnost jejíž základní kapitál je rozvržen na určitý počet akcií o určité jmenovité hodnotě*“. Vedle společnického poměru akcionáře ke společnosti tak akcie reprezentuje rovněž část základního jmění společnosti vyjádřenou jmenovitou hodnotou akcie. Kvantitativní stránka podílu je tedy dána jmenovitou hodnotou akcií, kterou určují stanovy (srov. ustanovení § 157 ObchZ). Obchodní zákoník v ustanovení § 155 odst. 3 vymezuje minimální rozsah náležitostí akcie. V souladu s tímto ustanovením musí každá akcie obsahovat firmu a sídlo společnosti, jmenovitou hodnotu, označení formy akcie, výši základního kapitálu, datum emise a počet akcií k datu emise. Pro některé akcie je rozsah náležitostí dále rozšířen. Listinné akcie musejí být číslovány a opatřené podpisem oprávněného člena představenstva. Vydá-li společnost

³⁰ HENDRYCH, Dušan. *Právní slovník*. Praha: C. H. Beck 2009.

³¹ Ustanovení § 155 odst. 1 věty první zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů: „*Akcie je cenným papírem, s nímž jsou spojena práva akcionáře jako společníka podílet se podle tohoto zákona a stanov společnosti na jejím řízení, jejím zisku a na likvidačním zůstatku při zániku společnosti.*“

více druhů akcií musí akcie obsahovat označení druhu a je-li v listinné podobě též určení práv s nimi spojených. Akcie lze klasifikovat podle různých kritérií, přičemž nejvýznamnější jsou beze sporu podoba, forma a druh.³²

Rozeznáváme akcie v podobě listinné nebo zaknihované. O tom, v jaké z těchto podob budou akcie vydány, rozhoduje ustanovující valná hromada při schvalování stanov. Podoba akcií je totiž obligatorní náležitostí stanov dle ustanovení § 173 písm. d) ObchZ. Podle ustanovení § 9 zákona č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „CenP“), pak může společnost rozhodnout o změně podoby akcií tj. zároveň o změně stanov. Listinné akcie jsou reprezentovány tzv. pláštěm, na jehož přední straně se uvádějí obsahové náležitosti akcie, na rubu pak indosamenty. Akcie zaknihované či též dematerializované existují pouze ve formě zápisu v centrální evidenci cenných papírů. Vydávání akcií v zaknihované podobě upravuje zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZPKT“).

Co do formy rozlišujeme akcie znějící na jméno, které jsou cennými papíry na řad, a akcie znějící na majitele tj. cenné papíry na doručitele (srov. ustanovení § 3 odst. 2 a 3 CenP). Rovněž určení formy akcií je další z obligatorních náležitostí stanov dle ustanovení § 173 písm. d) ObchZ. Podstatné při tomto rozlišování jsou zejména otázky převoditelnosti akcie a způsobu převodu a dále nutnost evidence v seznamu akcionářů. V seznamu akcionářů musí být vedeny pouze akcie na jméno. Jsou-li akcie na jméno v zaknihované podobě, může být seznam akcionářů nahrazen centrální evidencí cenných papírů, určí-li tak stanovy.

Další z rozdílů obou forem akcií je převoditelnost. Neomezeně převoditelné jsou akcie na majitele. Stanovy mohou omezit (ne však vyloučit) převoditelnost akcií na jméno, takové akcie bývají pak označovány jako vinkulované. Takovéto omezení pak podmínkou platnosti převodu, přičemž při jeho zakotvení je třeba dbát zásad, na kterých spočívá obchodní zákoník. Pravidelnou podmínkou převodu je jistě udělení souhlasu některého z orgánů společnosti. Pokud má tento orgán volnost uvážení, pak odepření souhlasu zakládá povinnost společnosti na žádost akcionáře předmětné akcie vykoupit.³³

Jde-li o způsob převodu pak listinné akcie na majitele se převádějí smlouvou, pro niž není stanoven požadavek formy, účinky převodu nastávají tradicí. Listinné akcie na jméno jsou oproti tomu převáděny rovněž tradicí, ale zde pouze ve spojení s indosací (ustanovení § 13 an. CenP).

³² Srov. ELIÁŠ, Karel. Cenné papíry vydávané akciovými společnostmi. *Ad Notam*, roč. 1997, č. 6, s. 121.

³³ Srov. ELIÁŠ, Karel. Cenné papíry vydávané akciovými společnostmi. *Ad Notam*, roč. 1997, č. 6, s. 121

Zaknihované akcie, bez rozlišování formy, jsou převedeny vždy okamžikem zápisu na účet zákazníků (ustanovení § 96 odst. 1. ZPKT).

2.3.2. Druhy akcií

Obchodní zákoník rozlišuje dva druhy akcií – akcie kmenové a prioritní. Za kmenové akcie se označují akcie, se kterými nejsou spojena žádná zvláštní práva a povinnosti. Prioritní akcie jsou akcie, s nimiž jsou spojena přednostní práva týkající se dividendy nebo podílu na likvidačním zůstatku. Vydávat akcie jiných druhů než zakotvuje zákon je výslovně zakázáno (ustanovení § 155 odst. 7 ObchZ)³⁴. Novelou obchodního zákoníku provedenou zákonem č. 370/2000 Sb. byly zrušeny jako samostatný druh akcie zaměstnanecké. Platná úprava však umožňuje pro své zaměstnance vydávat akcie za zvýhodněných podmínek.

Zákon č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby, ve znění zákona č. 210/1993 Sb., upravoval s účinností do 31. 12. 2005 možnost vydávání dalšího druhu akcií, se kterými byla spojena zvláštní oprávnění při výkonu hlasovacího práva (např. právo veta). Výkon těchto oprávnění byl svěřen Fondu národního majetku České republiky a Pozemkovému fondu České republiky. Tento druh akcií byl označován jako „zlaté akcie“. Možnost vydávat tento druh akcií však byla zrušena, a to rovněž s ohledem na judikaturu Evropského soudního dvora. Evropský soudní dvůr dospěl k závěru, že „zlaté akcie, resp. zvláštní oprávnění, které si vyhrazují státy ve vztahu k privatizovaným státním podnikům (existující v různých právních podobách) představují podstatný zásah do postavení akcionáře v akciové společnosti. Zlaté akcie zakládají těžko odůvodnitelnou nerovnost mezi státem jako majitelem zlaté akcie na jedné straně a ostatními akcionáři příslušné společnosti na straně druhé. Evropský soudní dvůr dospěl k závěru, že zlaté akcie jsou zásadně nepřipustné (resp. neslučitelné se svobodou volného pohybu kapitálu dle Smlouvy o Evropském společenství), pokud neexistují zvláštní důvody veřejného zájmu, které by legitimizovaly jejich existenci. Nepochybně tedy platí, že zlaté akcie mohou být přípustné pouze ve výjimečných případech.“³⁵

Prioritní akcie jsou upraveny v ustanovení § 159 ObchZ. Priorita může spočívat buďto v přednostním vyplacení dividendy či podílu na likvidačním zůstatku (tj. i v případě, že ostatní akcionáři vyplaceni nebudou) nebo ve výši těchto plnění. Není vyloučeno, aby s toutéž akcií byly spojeny obě přednostní charakteristiky. Možnost výplaty dividendy z prioritních akcií je omezena

³⁴ Výslovně pak ještě obchodní zákoník zakazuje v ustanovení § 159 odst. 2 vydání tzv. úrokových akcií tj. akcií, s nimiž je spojeno právo na určitý úrok nezávisle na hospodářských výsledcích společnosti. Tento druh akcií znala straší úprava zákon č. 104/1990 Sb., o akciových společnostech.

³⁵ SALAČ, Jaroslav. Ještě jednou k (ne)přípustnosti zlatých akcií. *Právní zpravodaj*, roč. 2003, č. 9, s. 9.

ustanovením § 178 odst. 2 a 6 ObchZ. S těmito akcemi může být na základě stanov spojeno omezení hlasovacího práva, což je v praxi častý jev. Toto omezení odpadá po dobu, po kterou není akcionáři vyplácena dividenda. Akcionáři s prioritními akcemi však zůstává zachováno oprávnění k účasti na valné hromadě. Omezení hlasovacího práva se však neuplatní, pokud zákon vyžaduje oddělené hlasování podle druhů akcií.³⁶

Vedle výše uvedených druhů akcií umožňuje platná úprava také zvýhodnit nabývání akcií zaměstnanci. Výhoda pro zaměstnance spočívá v tom, že nemusejí splatit celý emisní kurs akcií nebo celou cenu, za něž společnost akcie pro zaměstnance nakoupila. O těchto zvýhodněných podmínkách musí být rozhodnuto usnesením valné hromady nebo musí být zakotveny ve stanovách. Tato úprava, která koresponduje s úpravami jiných členských států Evropské unie, lépe naplňuje účel, který byl sledován u akcií zaměstnaneckých, a sice stimulovat zaměstnance k nabývání akcií a tím zvýšit jejich zájem o hospodářské výsledky společnosti.³⁷

2.3.3. Samostatně převoditelná práva

Při převodu akcie se zásadně převádějí i všechna práva s ní spojená. Jako výjimka z tohoto pravidla je v ustanovení § 156a ObchZ zakotvena možnost převádět některá práva spojená s akcií samostatně. Takto převádět však lze pouze práva, o kterých tak stanoví obchodní zákoník nebo zvláštní zákon. Obchodní zákoník tuto možnost připouští u práv na vyplacení dividendy, na přednostní upisování akcií a vyměnitelných a prioritních dluhopisů a na vyplacení podílu na likvidačním zůstatku.

Právním titulem převodu je písemná smlouva o postoupení pohledávky upravená v občanském zákoníku (§ 524 až 530 ObčZ). Nestanoví-li zákon něco jiného (např. § 204a odst. 3 ObchZ), není nutný souhlas společnosti s převodem. Akcionář je povinen bez zbytečného odkladu oznámit převod práva společnosti. Z obecné úpravy smlouvy o postoupení pohledávky pak lze dovodit odpovědnost akcionáře za splnění povinností společnosti vyplývajících z převedeného práva, povinnost oznámit převod práva případnému zástavci či povinnost poskytování potřebných podkladů a informací a podmínky pro námitky, započtení a vymáhání práva. Při prokazování nabytí práva nese důkazní břemeno nabyvatel nikoli společnost.³⁸

Samostatně převoditelné právo lze za zákonem stanovených předpokladů oddělit od akcie a spojit je se zvláštním cenným papírem vydaným k akcií. Tuto možnost dále rozvádí jednak

³⁶ ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Obchodní zákoník: komentář*. 12. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 494.

³⁷ DĚDIČ, Jan a kol. *Akciové společnosti*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck 2007, s. 119.

³⁸ ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Obchodní zákoník: komentář*. 12. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 489.

ustanovení § 217a ObchZ, které upravuje vydávání opčních listů, a dále ustanovení § 12 CenP, které upravuje vydávání kupónů. Kupóny jsou cenné papíry pro uplatnění práva na výnos z akcie, zatímního listu, dluhopisu nebo podílového listu. Opční listy jsou cenné papíry pro uplatnění přednostního práva na upisování akcií ke zvýšení základního kapitálu a na uplatnění přednostního práva na upisování akcií spojeného s dluhopisy nebo přednostního práva na získání prioritních nebo vyměnitelných dluhopisů. Je-li samostatně převoditelné právo inkorporováno do zaknihované akcie, lze jej od akcie oddělit i tím, že je společnost nechá samostatně zapsat do evidence zaknihovaných cenných papírů (ustanovení § 59 písm. c) bod 6 CenP, § 94 odst. 2 ZPKT).³⁹

2.4. Členský podíl v družstvu

V souvislosti právy a povinnostmi člena družstva se analogicky k ustanovení § 61 odst. 1 ObchZ hovoří o členském podílu (dříve se užívalo označení závodní podíl). Obchodní zákoník tento pojem užívá pouze v ustanovení § 226 odst. 1 písm. d) a na jiných místech zůstává u označení členská práva a povinnosti (např. ustanovení § 229 až 231 ObchZ). Někteří autoři existenci členského podílu odmítají⁴⁰, jelikož institut podílu chápou v úzké vazbě na obchodní společnosti a proto hovoří o jeho neslučitelnosti s povahou družstva. Domnívám se však, že takový postoj je neopodstatněný. Členský podíl bude vždy institutem odlišným od podílu v obchodních společnostech, jejich společné rysy jsou však nepřehlédnutelné a pro právní praxi se mu jeví účelné posuzovat je ve vzájemném kontextu.

2.4.1. Charakteristika a základní otázky

Kvantitativní stránka členského podílu je i zde představována mírou účasti člena na čistém obchodním jmění družstva, můžeme hovořit o majetkové účasti člena. Výše podílu je vázána na výši vkladu člena do základního kapitálu a vyjadřována procentem nebo zlomkem. Kvalitativní stránku členského podílu reprezentují zejména právo hlasovací a kontrolní, právo na podíl na zisku a právo na vypořádání při zániku účasti člena v družstvu nebo při zániku družstva samého. Vedle těchto práv, která lze označit za základní je zde pak řada doplňkových oprávnění (např. právo dispozice s členským podílem, právo žalovat na neplatnost usnesení členské schůze, právo žalovat jménem družstva o náhradu škody podle § 243a ObchZ atp.). Mezi základní povinnosti člena družstva patří povinnost vkladová a povinnost podrobit se usnesením členské schůze Z

³⁹ DĚDIČ, Jan a kol. *Akciové společnosti*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck 2007, s. 122.

⁴⁰ Srov. POKORNÁ, Jana. in: Kol. autorů *Obchodní právo*. Meritum. Praha : ASPI 2005, s. 531.

doplňkových pak můžeme jmenovat povinnost oznámení všech relevantních změn družstvu pro účely vedení seznamu členů, povinnost osobní účasti na činnosti družstva atp.⁴¹

Výše uvedené jevy tedy korespondují s charakteristikami obchodního podílu. Základní práva člena družstva se shodují se základními právy společníka a potud je tedy obsah členského podílu stejný. U dalších práv a povinností pak můžeme nelézt dílčí shody s jednotlivými typy společností. Např. právo žalovat na neplatnost usnesení členské schůze a povinnost vkladová (s níž souvisí též kvantitativní stránka podílu) či povinnost podrobit se usnesením členské schůze korespondují s úpravou obchodního podílu na kapitálových společnostech, naopak povinnost osobní účasti na činnosti družstva lze připodobnit k ekvivalentní povinnosti u společností osobních

Jak již bylo řečeno výše, členský podíl v družstvu je samostatným předmětem právních vztahů. Jako takový je převoditelný a může být předmětem dědění. Převod členských práv a povinností upravuje obchodní zákoník v ustanovení § 229 a 230. V zásadě je členský podíl převoditelný, pokud stanovy neurčí jinak. Souhlasem představenstva je podmíněn převod na osoby, které nejsou dosud členy družstva, stanovy mohou určit podmínky souhlasu odchylně. Schválením dohody o převodu členských práv a povinností se jejich nabyvatel stává členem v rozsahu práv a povinností převádějícího člena. Odlišnou úpravu obsahuje § 230 ObchZ pro družstva bytová. Toto speciální ustanovení vylučuje podmínění převodu souhlasem orgánů družstva. Účinnost převodu pak ve vztahu ke společnosti váže na předložení převodní smlouvy (popř. oznámení obou smluvních stran).

V důsledku převodu členských práv a povinností musí nabyvateli vždy vzniknout plnohodnotný členský poměr. Převod pouze některé části členských práv je možný pouze v souladu s tímto principem tzn., že na nabyvatele musí být převeden dostatečný okruh členských práv a povinností, aby mohlo nové samostatné členství vzniknout a současně aby dosavadní členství, dále existovalo. Taková situace může nastat např., pokud se členská práva v bytovém družstvu váží k více objektům, avšak převádí se pouze ve vztahu k jednomu z nich. V případě smrti člena družstva, některá z práv plynoucí z jeho účasti na společnosti přecházejí na dědice, členství samotné však zaniká jakožto osobní vazba člena na družstvo. Členství může dědic získat na základě žádosti, o které neurčuje-li zákon nebo stanovy jinak, rozhoduje představenstvo. Zákon nevyžaduje souhlas představenstva mimo jiné v případě členství v bytovém družstvu. Dědic, který se nestane členem má nárok na vypořádací podíl zemřelého člena, tento tedy bude

⁴¹ DVOŘÁK, Tomáš. *Družstevní právo*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck 2006, s. 63.

zahrnut do aktiv dědictví. Poněkud odlišný režim přechodu členských práv zakotvuje občanský zákoník v ustanovení 707 odst. 2 v souvislosti se společným nájmem družstevního bytu. Tato úprava předpokládá smrt člena družstva jako právní titul přechodu členství na rozdíl od koncepce obchodního zákoníku založené na žádosti o členství. V případě zániku členství právnické osoby s právním nástupcem, přecházejí členská práva a povinnosti na sukcesora.⁴²

Stejně jako v právní úpravě obchodních společností, i v ustanovení o družstvech jsou zakotveny nároky člena družstva v případě zániku jeho členství za trvání družstva a v případě zániku družstva samotného. Způsob určení vypořádacího podílu stanoví obchodní zákoník v § 233 odst. 2 a 3. Jakým způsobem bude rozdělen likvidační zůstatek určují stanovy. Subsidiárně pak platí, že podíl na likvidačním zůstatku odpovídá výši splaceného vkladu člena, přičemž ve zbytku se dělí poměrně podle výše podílu mezi členy, jejichž členství trvalo alespoň rok (ustanovení § 259 odst. 3 ObchZ). Tyto pohledávky vůči společnosti se mohou stát rovněž předmětem výkonu rozhodnutí na členský podíl společníka dle ustanovení § 320a OSŘ.

2.4.2. Sporné otázky právní úpravy členského podílu

V právní úpravě členského podílu není zakotvena možnost zastavení obchodního podílu stejně jako je tomu u osobních společností. Přestože členský podíl není věcí, ale jinou majetkovou hodnotou, tento fakt není dostatečným argumentem pro odmítnutí možnosti jeho zastavení, neboť občanský zákoník tuto možnost připouští ve vztahu k podílu na obchodních společnostech a nabízí se zde tedy analogie zákona. Taxativní výčet způsobů zániku členství v družstvu v ustanovení § 231 a 232 ObchZ však neuvádí žádnou alternativu, která by přicházela v úvahu pro případ uspokojení věřitele ze zástavy. Přičemž nabytí členského podílu, aniž by se nabyvatel stal členem družstva odporuje povaze účasti na družstvu. Specifika členského podílu a systematický výklad zákona tak nasvědčují spíše závěru, že zastavení členského podílu není možné.⁴³

Podobnými úvahami je třeba se zabývat v otázce možnosti spolumajitelství členského podílu. Zákon tuto možnost nepřipouští, ačkoliv tak činí ve vztahu k podílu ve společnosti s ručením omezeným (ustanovení § 114 odst. 3 ObchZ), což *a contrario* nasvědčuje, že taková možnost přípustná není. Dalším argumentem je pak princip individuálního členství, který ovládá právní

⁴² ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Obchodní zákoník: komentář*. 12. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 786.

⁴³ Srov. DVORÁK, Tomáš. *Družstevní právo*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck 2006, s. 68.

úpravu družstevnictví. Spolumajitelství členského podílu by zjevně kolidovalo s tímto principem, je tedy spíše vhodné přiklonit se k závěru, že přípustné není.⁴⁴

V návaznosti na spolumajitelství je namístě zvážit, zda se členský podíl může stát předmětem společného jmění manželů. Tato otázka není, ani ve vztahu k podílu na obchodních společnostech, v doktríně spolehlivě vyřešena. Na toto téma se vede neustálá diskuse, která nebyla ukončena ani v souvislosti s publikací související judikatury Nejvyššího soudu⁴⁵, která tuto možnost akceptovala výslovně pro obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným. Argumentaci soudu lze přitom vztáhnout i na právní režim družstva, ostatně ani ustanovení § 143 odst. 2 ObčZ v tomto směru nečiní výjimky. Ačkoliv ani jeden ze závěrů není zcela uspokojivý a lze mu ledacos vytknout, přikláním se k autoritě Nejvyššího soudu a myslím, že tato možnost by měla být akceptována (blíže viz 3.3.). Výjimkou v této nevyjasněné právní úpravě je členský podíl v bytovém družstvu. Z ustanovení § 143 odst. 2 ObčZ vyplývá, že členský podíl v bytovém družstvu, kde došlo ke vzniku společného členství manželů, je vždy součástí společného jmění manželů.

⁴⁴ Tamtéž

⁴⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 7. 2004 sp. zn. 22 Cdo 700/2004.

3. Obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným

3.1. Základní charakteristika

Platná právní úprava vymezuje pojem obchodní podíl v ustanovení § 114 odst. 1. ObchZ jakožto účast společníka na společnosti a z této účasti plynoucí práva a povinnosti. Toto vymezení splývá s obecnou úpravou podílu v obchodních společnostech obsaženou v ustanovení § 61 ObchZ. Specifikum obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným pak spočívá ve významu tohoto institutu v této právní formě společnosti. Obchodní podíl je zde klíčovým pojmem, který charakterizuje vztah společníka ke společnosti. Podíl je v tomto ohledu typickým prvkem společnosti, neboť osoba, která nemá podíl na společnosti, nemůže být jejím společníkem a zároveň společnost zásadně nemůže existovat bez podílu, který by byl něčím majetkem.

3.1.1. Kvantitativní a kvalitativní stránka

Jak již bylo uvedeno v kapitole první, Institut obchodního podílu lze blíže charakterizovat jeho kvantitativní a kvalitativní stránkou. V právní úpravě společnosti s ručením omezeným je podíl kvantitativně vázán na vklad, když je stanoveno, že jeho výše se určuje podle poměru vkladu společníka k základnímu kapitálu (srov. ustanovení § 114 odst. 1 ObchZ). Tato úprava je dispozitivní, čímž se otevírá prostor ke zohlednění případné osobní účasti na činnosti společnosti, která je právě u společnosti s ručením omezeným pravidelným jevem a vnáší tak osobní prvek do jinak kapitálové společnosti. Společenskou smlouvou lze tedy sjednat nerovné postavení společníků, avšak i takové ujednání musí být slučitelné se zásadami poctivého obchodního styku, tedy nějakým způsobem opodstatněné. V opačném případě by ve smyslu ustanovení § 265 ObchZ nepožívalo právní ochrany a výše podílu by byla určena dle dispozitivní normy zákona.⁴⁶

Co do kvalitativní stránky právní věda tradičně rozeznává práva základní a doplňková. Mezi základní práva bývají řazena práva hlasovací a kontrolní, právo na podíl na zisku a právo na vyplacení podílu ze společenského jmění tj. na vypořádání při zániku účasti na společnosti nebo při zániku společnosti samotné. Doplňkových nebo též vedlejších práv je mnoho. Z této kategorie lze jmenovat např. právo dispozice s obchodním podílem, aktivní legitimaci k podání žaloby o neplatnost usnesení valné hromady, přednostní právo k účasti na zvýšení základního kapitálu atp. Vedle těchto dvou hlavních okruhů jsou zde ještě práva menšinová (minoritní), která tvoří zvláštní kategorii.

⁴⁶ BARTOŠÍKOVÁ, Miroslava, ŠTENGLOVÁ, Ivana. *Společnost s ručením omezeným*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 71.

Povinnosti společníka bývají klasifikovány stejným způsobem jako jeho práva, přičemž za základní povinnost lze jednoznačně označit povinnost vkladovou. Dále zde řadíme povinnost podrobit se usnesením valné hromady bez ohledu na to, zda pro ně společník hlasoval a povinnost ručit za závazky společnosti. Základní povinnosti jsou doplněny o povinnost příplatkovou, povinnost vrátit podíl na zisku neprávem vyplacený, povinnost oznamovat změny v osobních poměrech za účelem evidence v seznamu společníků popř. v obchodním rejstříku.⁴⁷

3.1.2. Jednotnost a dělitelnost

Obě složky obchodní podílu, tak jak byly popsány výše, tj. kvantitativní a kvalitativní tvoří dvě strany jedné mince. Jde o komplementy, které se vzájemně ovlivňují a doplňují a jejichž samostatný právní život je vyloučen, o čemž svědčí skutečnost, že předmětem právních vztahů může být jen obchodní podíl jako celek nikoliv některá z jeho složek. V této souvislosti hovoříme o jednotnosti obchodního podílu. Provázanost obou složek obchodního podílu demonstruje názorně K. Eliáš „...např. neumožnění děditelnosti podílu (srov. § 116 odst. 2) působí na snížení ceny, má-li se jeho nabyvatelem stát fyzická osoba, která by uvítala opačné řešení. Podobně, je-li společnost s jedním 80 % podílem a čtyřmi pětiprocentními pak, za současného ujednání, že každý ze společníků disponuje na valné hromadě jedním hlasem, ztrácí většinový podíl valně na ceně...“⁴⁸

Dělitelnost obchodního podílu upravuje ustanovení § 117 ObchZ, přičemž rozdělení podílu v zásadě připouští, ale zároveň stanoví hned několikrát omezení. V první řadě je rozdělení obchodního podílu možné jen v zákonem kvalifikovaných případech a to při jeho převodu nebo přechodu na právní nástupce společníka. Omezením je pak i obligatorní souhlas valné hromady jako podmínka platnosti rozdělení⁴⁹. Rozdělení obchodního podílu může zcela vyloučit společenská smlouva. Podíl pak nebude možno rozdělit ani v případech, kdy to obchodní zákoník jinak umožňuje. Při rozdělování je vždy třeba respektovat ustanovení § 109 odst. 1 ObchZ o minimální výši vkladu pro každý takto vzniklý podíl a rovněž ustanovení § 105 odst. 3 ObchZ o maximálním počtu společníků. Pokud by rozdělení kolidovalo s těmito pravidly nelze jej provést. V případě že v souvislosti s předmětným podílem nebyla dosud splněna vkladová povinnost, přechází tato na nabyvatele v rozsahu odpovídajícím části obchodního podílu.

⁴⁷ DVOŘÁK, Tomáš. *Společnost s ručením omezeným*. 3. vydání. Praha: ASPI, 2008. s. 92.

⁴⁸ ELIÁŠ, Karel. *Společnost s ručením omezeným*. 1. vydání. Praha : Prospektum, 1997. s. 78.

⁴⁹ Judikatura pro případ převodu části obchodního podílu dovodila, že souhlas valné hromady s převodem části obchodního podílu zahrnuje i souhlas s rozdělením obchodního podílu – srov. usnesení ze dne 7. 10. 1998, sp. zn. 1 Odon 110/97.

Principu jednotnosti podílu pak odpovídá spojení podílů v souladu se zásadou, že nikdo nemůže mít dva nebo více obchodních podílů. Pokud společník nabude, bez ohledu na právní titul, další podíl nebo jeho část pak tento přirůstá k dosavadnímu. Obchodní zákoník spojení podílů výslovně neupravuje s výjimkou situace, kdy dojde ke spojení veškerých podílů v rukou jediného společníka. Ustanovení § 119 ObchZ upravuje postup v této situaci pro případ, že dosud nejsou splaceny všechny vklady. Jediný společník pak musí ve lhůtě tří měsíců od splynutí podílů splatit všechny vklady nebo převést část podílu na jinou osobu. Pokud tak neučiní, soud společnost zruší a nařídí její likvidaci (i bez návrhu).⁵⁰

3.2. Právo společníka k obchodnímu podílu

Jak již bylo řečeno v úvodu, podíl jakožto předmět právních vztahů je v našem právním řádu definován jako jiná majetková hodnota a jako takový může být součástí majetku společníka. Z charakteru obchodního podílu lze dovodit jeho působení vůči všem, jde tedy o právo povahy absolutní. Právní teorie „majitelství“ podílu připisuje některé atributy práva vlastnického jako možnost užívání nebo dispozice s podílem. Vzhledem ke koncepci vlastnického práva vlastní naší právní úpravě však nelze pohlížet na právo k obchodnímu podílu jako na právo vlastnické, neboť podíl není věcí v právním smyslu a jako takový není způsobilým předmětem vlastnického práva. Koncepce právního pojetí věci v našem právním řádu pak ve vztahu k obchodnímu podílu způsobuje vzhledem k úspornosti právní úpravy značné interpretační potíže a začasté je pak nutno přistoupit k vyplnění mezer v právu pomocí analogie ve smyslu § 853 ObčZ.⁵¹

3.2.1. Obchodní podíl ve spolumajitelství

Na rozdíl od obecné úpravy obchodního podílu ustanovení § 114 odst. 3. ObchZ výslovně stanoví možnost „spolumajitelství“ obchodního podílu, řečeno slovy zákona „*obchodní podíl může náležet více osobám*“. Systematickým výkladem zákona tak lze dospět k závěru, že „společný obchodí podíl“ je specifickým institutem ve společnosti s ručením omezeným. Právní úprava tohoto institutu je poměrně kusá a v podstatě se omezuje na některé podmínky realizace práv a povinností plynoucích z účasti na společnosti. Interpretačním vodítkem, které zákon nabízí, je zde přiměřené použití ustanovení občanského zákoníku o spoluvlastnictví.

⁵⁰ DVOŘÁK, Tomáš. *Společnost s ručením omezeným*. 3. vydání. Praha: ASPI, 2008. s. 96.

⁵¹ ELIÁŠ, Karel. *Společnost s ručením omezeným*. 1. vydání. Praha: Prospektrum, 1997. s. 80.

Z aplikace ustanovení o spoluvlastnictví⁵² vyplývá, že o hospodaření se společným podílem rozhodují spolumajitelé většinou podle velikosti jejich podílů. Přehlasování spolumajitelé mohou navrhnout, aby o důležité změně rozhodl soud. Obdobně soud na návrh rozhodne v případě rovnosti hlasů nebo nedosažení většiny. Dále je touto cestou založeno zákonné předkupní právo spolumajitelů podílu a možnost domáhat se zrušení a vypořádání spoluvlastnictví. Bez užití ustanovení § 137 odst. 2. ObčZ by nebylo možno určit velikost podílů spolumajitelů, neboť ustanovení § 114 ObchZ ji nijak neupravuje. Dle uvedeného ustanovení budou tedy podíly spolumajitelů v zásadě stejné, nevyplyvá-li ze zákona nebo z dohody účastníků něco jiného. Ačkoliv toto ustanovení hovoří pouze o zákonu či dohodě jako právních titulech, na jejichž základě může být založena odlišná výše podílů, v právní teorii je již ustálená interpretace, že rozsah spoluvlastnických podílů určuje právní úkon, který zakládá spoluvlastnictví⁵³. Zde je tedy třeba zmínit rovněž závět', která ač jde o jednostranný právní úkon, může vymezit různou výši podílů jednotlivých spoluvlastníků.

Právní úprava vzniku spoluvlastnictví k obchodnímu podílu chybí, lze tedy mít za to, že jeho vznik je možný všemi způsoby vzniku společného majetku. Zaprvé je zde možnost originárního nabytí tj. za situace, kdy více osob převezme závazek ke společnému vkladu do základního kapitálu. Vedle toho jsou zde způsoby derivativního nabytí při převodu nebo přechodu obchodního podílu. Těmito způsoby může nabýt podíl na společném obchodním podílu též dosavadní společník, čímž nastává situace, která koliduje se zákonným principem jednotnosti podílu zakotveným v ustanovení § 114 odst. 2. ObchZ.

O tom, jaké jsou její důsledky, neparuje v právní teorii shoda. K. Eliáš se přiklání k názoru, že osoba, která má podíl ve společnosti nemůže být spolumajitelem dalšího obchodního podílu, neboť by se jednalo o jednání v rozporu s účelem zákona nebo zákon obcházející.⁵⁴ Tento přístup nutně musí vést k rozdělení obchodního podílu, přičemž na nedostatky tohoto řešení upozorňuje T. Příbyl když uvádí:

„Spolumajitelé by se museli dohodnout na zrušení spoluvlastnictví nebo by jej na návrh kteréhokoliv z nich zrušil soud. Není zřejmě právě neobvyklé, že společný obchodní podíl není dělitelný ... Soud by potom podle ustanovení § 142 ObčZ musel přikázat podíl za náhradu jednomu z dosavadních spolumajitelů nebo jej dokonce prodat a výtěžek rozdělit ... soudním rozhodnutím by se tak změnila společenská smlouva, a to vše na základě výkladu ustanovení § 114 odst. 2 a 3 ObchZ. Dovedeno *ad absurdum*, jestliže by se společník chtěl vyhnout soudnímu

⁵² Jmenovitě ustanovení § 139 odst. 2 a 3. ObčZ.

⁵³ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: Komentář*. 10. jubilejní vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s.

⁵⁴ ELIÁŠ, Karel. *Společnost s ručením omezeným*. 1. vydání. Praha: Prospektrum, 1997. s. 81.

řízení a tím také úhradě nákladů řízení (např. pro nízkou hodnotu jeho spolumajitelského podílu) nezbylo by mu než odmítnout dědictví jako celek s ohledem na znění ustanovení § 466 ObčZ ... Extenzivním výkladem by byl tedy vždy společník nucen k jednání, přičemž lze připomenout čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod nikdo nesmí být nucen činit to, co zákon neukládá. Autor se proto domnívá, že je nutné připustit, aby měl tentýž subjekt obchodní podíl a též podíl na společném obchodním podílu. Ustanovení § 114 ObchZ hovoří o 'společníkovi', nemůže se tedy vztahovat na spolumajitele společného obchodního podílu, neboť je nelze považovat za společníka.⁵⁵

Přikláním se tedy k názoru T. Příbyla, jež přináší dle mého soudu beneficium vyšší právní jistoty pro společníka, který nabývá další právní podíl, i pro společnost samotnou, neboť si nevynucuje ničím neopodstatněné změny společenské smlouvy. Objevily se rovněž názory, že je možné konstruovat spojení obou obchodních podílů, respektive sečtení vkladů, takže z obou podílů vznikne podíl jediný, který bude ve společném majetku původního jediného majitele jednoho ze spojených podílů a spolumajitele druhého podílu.⁵⁶ S tímto názorem se nemohu ztotožnit, neboť se domnívám, že nelze dovozovat právní účinky ustanovení § 119 ObchZ ve vztahu ke třetí osobě, která není účastníkem právního vztahu mezi společností a jejím společníkem.

Výkon práv je ze zákona možný jen prostřednictvím společného zástupce. Obchodní zákoník toto zastoupení blíže neupravuje a nastupuje tedy obecná právní úprava zastoupení obsažená v Občanském zákoníku jakožto *lex generalis*⁵⁷. Ačkoliv si lze představit situaci, že společným zástupcem nezletilých sourozenců bude jejich zákonný zástupce, v praxi pochopitelně převládá smluvní forma zastoupení. Jelikož výkon práv spojených s účastí na společnosti nelze považovat za určitý právní úkon, ale zjevně jde o celou řadu úkonů, předpokládá se udělení písemné plné moci ve smyslu ustanovení § 31 odst. 4 ObčZ. Zákon nevylučuje, aby se společným zástupcem stal jeden ze spolumajitelů podílu. Pokud spolumajitelé nedosáhnou konsensu ohledně osoby jejich společného zástupce, nemohou realizovat svá práva vyplývající z účasti na společnosti. Za této situace nezbývá než přiměřeným užitím ustanovení § 139 odst. 2. ObčZ dosáhnout stanovení společného zástupce na základě rozhodnutí soudu na návrh jednoho ze spolumajitelů.

Obchodní zákoník dále zakotvuje ve vztahu ke společnému obchodnímu podílu solidaritu vkladového závazku. Není zcela zřejmé, jaký byl úmysl zákonodárce při zakotvení této normy

⁵⁵ PŘIBYL, Tomáš. Společný obchodní podíl. *Obchodní právo*, roč. 2002, č. 4, s. 5.

⁵⁶ Srov. BARTOŠÍKOVÁ, Miroslava, ŠTENGLOVÁ, Ivana. *Společnost s ručením omezeným*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 89.

⁵⁷ Ustanovení § 22 an. zákona č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

v systému ObchZ, neboť pasivní solidaritu spolumajitelů podílu lze dovodit i ve vztahu k dalším povinnostem společníka. Solidarita závazků spolumajitelů podílů pokud jde o povinnost např. příplatkovou, k vrácení částky neoprávněně vyplacené jako podíl na zisku nebo ručení za závazky společnosti vyplývá z ustanovení § 293 ObchZ. Splnění povinnosti tedy může společnost požadovat po kterémkoliv ze spolumajitelů podílu. Pro vzájemné vypořádání mezi nimi se pak uplatní právo regresu, tj. osoba, která povinnost splnila, se může domáhat náhrady na ostatních podle poměrů jejich podílů. Z přiměřeného použité ustanovení § 137 an. ObčZ o spoluvlastnictví by šlo usuzovat rovněž na aktivní solidaritu mezi spolumajiteli. Aplikace ustanovení § 512 an. ObčZ je však prakticky vyloučena, jelikož práva spolumajitelů podílu vykonává jejich společný zástupce.⁵⁸

Na tomto místě je třeba podotknout, že Obchodní zákoník ačkoliv normuje způsob výkonu společnických práv, nespojuje s porušením tohoto ustanovení žádnou sankci. V této souvislosti se nabízí otázka, jestli by usnesení valné hromady, na níž nehlasoval společný zástupce, nýbrž některý ze spolumajitelů podílu, bylo napadnutelné žalobou na neplatnost. Rovněž není zřejmé, jaké právní účinky by mělo plnění povinnosti společnosti pouze vůči některému ze spolumajitelů obchodního podílu. Lze takovou situaci považovat za splnění závazku? Pokud jde o vztah spolumajitelů domnívám se, že je zde na místě výkladem rozšířit aplikaci ustanovení § 114 odst. 3 ObchZ i na vztahy mezi spolumajiteli podílu a společností. Spolumajitelé by tedy byli v postavení solidárních věřitelů a na jejich vypořádání by se vztahovalo ustanovení § 515 ObčZ.

Podíl na obchodním podílu představuje jinou majetkovou hodnotu a jako takový je způsobilým předmětem právních vztahů. Právní úprava v této oblasti zcela chybí, tuto mezeru lze vyplnit prostřednictvím analogie. Bez větších obtíží si dokážu představit přiměřené užití ustanovení § 116 ObchZ upravující přechod obchodního podílu. Až na jedinou výjimku lze toto ustanovení, dle mého názoru, aplikovat přiměřeně rovněž na přechod podílu na obchodním podílu. Za výjimku v tomto směru považuji právo domáhat se zrušení účasti ve společnosti soudem, jelikož ani za pomoci analogie nelze dle mého dospět ke spolehlivému řešení situace, kdy by tímto postupem došlo k uvolnění podílu na obchodním podílu. Chce-li právní nástupce spolumajitele obchodního podílu dosáhnout zániku svého právního vztahu ke společnosti, nabízejí se možnosti dle ustanovení § 141 či 142 ObčZ anebo dispozice s nabytým spolumajitelským podílem, čímž se dostáváme k otázce smluvního převodu podílu na společném podílu.

⁵⁸ ELIÁŠ, Karel. Společný obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným: Mnoho otázek a málo odpovědí. *Obchodní právo*, roč. 1996, č. 3, s. 2.

Jelikož ObchZ upravuje jako smluvní typ pouze smlouvu o převodu obchodního podílu a nikoliv též podílu na obchodním podílu, bude nutno dohodu uzavřít jako inominátní smlouvu (v souladu s ustanovením § 269 odst. 2 ObchZ). Právní režim těchto nepojmenovaných smluv řídí ustanoveními zákona upravujícími vztahy, které jsou jim obsahem a účelem nejbližší (srov. § 853 ObčZ). Ustanovení § 115 ObchZ upravuje smlouvu o převodu obchodního podílu jako samostatný smluvní typ, čímž postihuje specifika smluvní dispozice s podílem jako celkem. Dle mého názoru nelze subsidiráně využít toto ustanovení v případě smlouvy o převodu podílu na obchodním podílu, neboť oba předměty právních vztahů jsou zde dosti odlišného charakteru.

Po praktické stránce je jistě klíčový požadavek formy. Ustanovení § 272 odst. 1 ObchZ stanoví, že písemná forma je podmínkou platnosti, stanoví-li tak zákon nebo projeví-li alespoň jedna ze stran vůli, aby smlouva byla uzavřena písemně. Připustíme-li tedy že smluvní strany písemnou formu nepožadují, není zde právní důvod tuto formu požadovat. Jelikož však dochází ke změně „kolektivního společníka“, je nutný zápis v obchodním rejstříku.

Vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 250/2005 Sb., o závazných formulářích k podávání návrhů na zápis do obchodního rejstříku, ve znění pozdějších předpisů ukládá povinnost doložit skutečnosti zapisované v příloze⁵⁹ smlouvou o převodu obchodního „podílu nebo jeho částí“, předpokládá se tedy písemná forma tohoto úkonu. Dostáváme se tak do situace, kdy požadavek formy je zakotven pouze na úrovni podzákonného předpisu. V praxi tedy nelze než doporučit, aby účastníci vždy přistoupili k uzavření smlouvy v písemné formě. K vyplnění této mezery v právní úpravě bude zřejmě nutné v tomto ohledu uplatnit analogii k ustanovení § 115 ObchZ, pokud jde o požadavek formy.

Pod písm. g) v téže části citovaného právního předpisu je stanoven požadavek doložení notářského zápisu o rozhodnutí valné hromady, kterým byl udělen souhlas s převodem obchodního „podílu“. Domnívám se, že z této formulace lze gramatickým výkladem dovodit podpůrný argument pro závěr, že k převodu pouhé „části“ obchodního podílu není nutný souhlas valné hromady. Další podmínky převodu pak vyplývají z přiměřeného užití ustanovení o spoluvlastnictví, která zakládají zákonné předkupní právo spolumajitelů.

⁵⁹ Příloha č. 9 vyhlášky 250/2005 Sb. „Návrh na zápis/ zápis změny zapsaných údajů společnosti s ručením omezeným do obchodního rejstříku“, rubrika „společníci a společný obchodní podíl“.

3.3. Obchodní podíl ve společném jmění manželů

Charakter obchodního podílu jako jiné majetkové hodnoty jej předurčuje ke způsobilosti být předmětem společného jmění manželů. Obchodní zákoník ponechává tento jev obecné úpravě společného jmění manželů obsažené v ustanovení § 143 an. ObčZ. Obchodní podíl jakožto součást majetku může tedy být předmětem společného jmění manželů - výklad ustanovení § 143 odst. 1 ObčZ nečiní v praxi větších obtíží. Problematická je ovšem interpretace odst. 2 citovaného ustanovení, které stanoví, že „*stane-li se jeden z manželů za trvání manželství společníkem obchodní společnosti nebo členem družstva, nezakládá nabytí podílu, včetně akcií, ani nabytí členských práv a povinností členů družstva, účast druhého manžela na této společnosti nebo družstvu, s výjimkou bytových družstev*“.

S ohledem na platnou právní úpravu společného jmění manželů je možno dospět k závěru, že obchodní podíl nabytý děděním, darem či za majetek ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů náleží pouze jednomu z nich. Diskutována je ovšem situace, kdy je obchodní podíl nabýván za majetek náležící ke společnému jmění manželů. Jedním z názorů je, že „Nabytím podílu ze společného jmění by docházelo k odčerpání prostředků ze společného jmění, aniž by druhý z manželů měl možnost ovlivňovat následnou dispozici s takto nabytým majetkem a nepodílel by se ani na výnosech. Měl by právo pouze na případnou úhradu vynaložených nákladů při vypořádání společného jmění.“⁶⁰

K tomuto názoru se přiklonil i Nejvyšší soud a interpretoval ustanovení § 143 odst. 2 ObčZ v tom směru, že jeho smyslem je odlišení právního postavení manželů vzhledem ke společnosti, kdy tedy pouze jeden z nich je společníkem, avšak majetková hodnota podílu je společná a je součástí jejich společného jmění.⁶¹ Tato interpretace, ačkoliv potlačuje prvek jednotnosti podílu jakožto specifické kvality, kterou je třeba vnímat komplexně, je dle mého názoru přijatelná. Nemohu souhlasit s výkladem, který konstruuje situaci, kdy obchodní podíl nabytý za prostředky ze společného jmění se stává výlučným majetkem jednoho z manželů.⁶² V tomto směru by šlo dle mého o zjevné obcházení účelu zákona. Podpořit lze tento závěr rovněž gramatickým výkladem, když zákonodárce užívá formulace „nabytí obchodního podílu“, ačkoliv ve vztahu k druhému manželovi hovoří o „účasti na společnosti“.

⁶⁰ BARTOŠÍKOVÁ, Miroslava, ŠTENGLOVÁ, Ivana. *Společnost s ručením omezeným*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 97.

⁶¹ Srov. R 68/2005.

⁶² Srov. PETR, Michal. Účast v obchodní společnosti a společné jmění manželů. *Obchodní právo*, roč. 2003, č. 6, s. 12; DVOŘÁK T. *Společnost s ručením omezeným*. 3. vydání. Praha: ASPI, 2008. s. 98.

Bylo-li skutečně úmyslem zákonodárce vyloučit nabývání obchodního podílu do společného jmění manželů, nabízela se jednodušší legislativní konstrukce, a to zahrnout obchodní podíl jednoho z manželů do výčtu výjimek z majetku, který tvoří společné jmění. *De lege ferenda* by bylo vhodné, pakliže úmyslem zákonodárce bylo vyloučit vznik kolektivního společníka a nikoliv nabývání podílu do společného jmění, blíže upravit vztahy mezi manželi pokud jde o správu obchodního podílu ve společném jmění s ohledem na jejich odlišný vztah ke spolenosti.

Dále se nabízí možnost, že se manželé společně zaváží k upsání vkladů a vklad uhradí z prostředků ze společného jmění. Domnívám se, že za této situace dochází k nabytí společného obchodního podílu, který se již bez diskuse stává součástí společného jmění manželů. Ve vztahu ke spolenosti se pak dle mého uplatní nutnost výkonu práv prostřednictvím společného zástupce, jelikož není jediný důvod, který by vylučoval účinky ustanovení § 114 odst. 3 ObchZ ve vztahu k manželům jakožto majitelům společného podílu. Pokud jde o přiměřenou aplikaci ustanovení občanského zákoníku o spoluvlastnictví, v této části bude nutno ustanovení § 114 odst. 3 ObchZ ponechat neaplikované, neboť vztahy mezi manželi, pokud jde o společný podíl, již upravují ustanovení o společném jmění manželů.

3.4. Převod obchodního podílu

Obchodní podíl jakožto způsobilý předmět právních vztahů je smluvně převoditelný na jiného. Obchodní zákoník rozeznává dva režimy převodu podílu, a to podle osoby nabyvatele. Dispozitivně je ze zákona převoditelný podíl ve vztahu k ostatním společníkům, přičemž převoditelnost může vyloučit pouze společenská smlouva. Naproti tomu převod na třetí osoby je možný výhradně na základě společenské smlouvy nikoliv ze zákona samotného. Výjimkou v tomto směru je podíl jediného společníka, který je převoditelný na třetí osoby ze zákona.

Vedle toho Obchodní zákoník upravuje možnosti převodu obchodního podílu za jistých kvalifikovaných okolností. První z nich je situace, kdy po vyloučení společníka dojde k uvolnění jeho obchodního podílu, tento podíl je pak zásadně převoditelný a to jak na společníky tak i na třetí osoby, vždy je však podmíněn souhlasem valné hromady (ustanovení §113 odst. 5 ObchZ). Druhým případem je převod zastaveného obchodního podílu, který zde slouží k realizaci zástavy a jako takový není podmíněn souhlasem valné hromady. Jistým omezením je pak způsob převodu, jelikož zákon dovoluje pouze obchodní veřejnou soutěž nebo umožňuje-li to zvláštní právní předpis veřejnou dražbu (ustanovení § 117a odst. 4 ObchZ).

Až na zmíněné výjimky tedy hraje klíčovou roli společenská smlouva, neboť může stanovit podmínky převodu dosti přísné nebo naopak spíše formálního rázu. Pokud společenská smlouva vyloučí převod podílu mezi společníky nebo nezakotví jeho převoditelnost na třetí osoby, nelze platně uzavřít smlouvu o převodu obchodního podílu. Tato by v případě převodu na společníka byla nutně neplatným právním úkonem, jelikož plnění, které je předmětem smlouvy, by bylo nemožné ve smyslu ustanovení § 37 odst. 2 ObčZ. Pokud jde o převod na třetí osoby neplatnost by byla způsobena rozporem se zákonem dle § 39 ObčZ. Bez ohledu na osobu nabyvatele se pak převodce přímo ze zákona vždy stává ručitelem za závazky, které na něj převodem podílu přešly (ustanovení § 115 odst. 3 ObchZ).

3.4.1. Smlouva o převodu obchodního podílu

Právním důvodem převodu obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným je smlouva o převodu obchodního podílu. Dle ustanovení § 261 odst. 3 ObchZ je jedním ze smluvních typů, jež zakládají vztahy, které se řídí bez ohledu na účastníky smlouvy ustanoveními Obchodního zákoníku o obchodně závazkových vztazích⁶³. Úprava smlouvy o převodu obchodního podílu je obsažena v ustanovení § 115 odst. 3 ObchZ a v souladu s ustanoveními § 113 odst. 5 a § 117a odst. 7 ObchZ se vztahuje rovněž na převody uvolněného a zastaveného obchodního podílu.

Speciální úprava tohoto smluvního typu se omezila na zakotvení obligatorního požadavku písemné formy s úředně ověřenými podpisy a dále co do obsahu na povinné prohlášení nabyvatele, který není společníkem, o přistoupení ke společenské smlouvě (blíže viz. 3.4.5). Další obsahové náležitosti Obchodní zákoník nestanovuje je tedy třeba vyhovět obecným náležitostem právního úkonu.

Z povahy věci lze dovodit, že za účelem naplnění požadavku určitosti a srozumitelnosti ve smyslu ustanovení § 37 odst. 1 ObčZ, bude muset smlouva obsahovat identifikaci smluvních stran, identifikaci předmětu převodu (včetně uvedení jaká bude účast nabyvatele na společnosti), identifikaci společnosti, na níž se podíl převádí. Judikatura⁶⁴ pak záhy dovodila jako další obligatorní náležitost určení, zda jde o převod úplatný nebo bezplatný a jde-li o převod úplatný pak také výši nebo způsob stanovení úplaty. Zákon nestanoví v tomto směru žádnou domněnku, proto by absence ujednání o úplatnosti znamenala absolutní neplatnost pro neurčitost právního

⁶³ Ustanovení § 261 až 408 zák. č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁴ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 3. 1995 sp. zn. 7 Cmo 120/94, shodně rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 5. 4. 2006 sp. zn. 29 Odo 221/2005.

úkonu. Nevylučuje se však, aby ujednání o ceně bylo obsaženo v relativně samostatné příloze smlouvy za předpokladu, že příloha je vyhotovena nejpozději současně s podpisem smlouvy⁶⁵. S uvedenými závěry se ztotožnila též právní věda. Vedle výše uvedených náležitostí pak může být obsahem smlouvy celá řada pravidelných fakultativních údajů (např. o splatnosti, zajištění) a vedlejších ujednání.⁶⁶

V souvislosti s úplatným a bezúplatným převodem obchodního podílu se otevírá otázka vztahu úpravy ustanovení § 115 ObchZ a úprav obchodní kupní smlouvy a smlouvy darovací (§ 409 – 470 ObchZ; § 628 – 630 ObčZ). Ačkoliv Vrchní soud v Praze v jednom ze svých rozhodnutí jednoduše aplikoval tato ustanovení na smlouvu o převodu obchodního podílu přímo⁶⁷, tento závěr nekoresponduje se závěry Nejvyššího soudu a ani s dřívější judikaturou samotného vrchního soudu. O tomto faktu svědčí zejm. judikovaný a obecně přijímaný požadavek určení úplaty ve smlouvě o převodu obchodního podílu jakožto obligatorní náležitosti tohoto právního úkonu. Pokud by se na úplatný převod obchodního podílu měl automaticky užít § 448 odst. 2 ObchZ, znamenalo by to, že by smlouva o převodu obchodního podílu nemusela uvádět výši úplaty ani způsob jejího určení. Nejvyšší soud je ve svém rozhodování nakloněn spíše selektivní analogické aplikaci. Paušální odkaz na přímé použití ustanovení o kupní (popř. darovací) smlouvě nelze přijmout. Je nutné přihlížet vždy ke všem okolnostem, ale také ke všem důsledkům, jež by závěr o přímé aplikaci mohl vyvolat.⁶⁸

3.4.1.1. Některé aspekty ujednání o úplatě

Za absolutně neplatnou je v souladu s ustálenou judikaturou Nejvyššího soudu nutno považovat rovněž smlouvu o převodu obchodního podílu, ve které by bylo ujednání podle něhož má být úplata za převod obchodního podílu uhrazena z majetku společnosti, a to především proto, že se žalovaný zavázal k něčemu, co nemůže plnit sám, ale jen jako statutární orgán společnosti jejím jménem. Předmětem dohody by tedy bylo plnění nemožné ve smyslu ustanovení § 37 odst. 2 ObčZ.

„Taková dohoda by se krom toho přičila jedné ze zásad, ze kterých vychází právní úprava společnosti s ručením omezeným, a to axiomu majetkové autonomie společnosti s ručením

⁶⁵ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 4. 2006 sp. zn. 29 Odo 221/2005.

⁶⁶ DVOŘÁK, Tomáš. *Společnost s ručením omezeným*. 3. vydání. Praha: ASPI, 2008. s. 118.

⁶⁷ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 12. 2005 sp. zn. 7 Cmo 519/2005, z odůvodnění rozhodnutí: „...V případě úplatného převodu ... jde fakticky o jeho koupi, přičemž na tu se vedle § 115 obchodního zákoníku vztahují rovněž i § 409 - 470 ObchZ. Jde-li o bezplatný převod, pak se na takovou smlouvu vztahují vedle § 115 ObchZ i § 628 - 630 ObčZ (§ 2 odst. 2 ObchZ)...“.

⁶⁸ ČECH, Petr. K některým úskalím převodu obchodního podílu II. *Právní rádce*, roč. 2007, č. 6, s. 25.

omezeným, jenž se projevuje v důsledném oddělení majetku společnosti a jejích společníků. Tato zásada se promítla mj. v úpravě zákazu finanční asistence společnosti při nabývání vlastních obchodních podílů. Podle ustanovení § 161e ObchZ (ve spojení s ustanovením § 120 odst. 2 ObchZ), nesmí společnost s ručením omezeným poskytovat půjčky ani úvěry pro účely nabytí jejích obchodních podílů ani úvěry nebo půjčky poskytnuté na tyto účely ...zajišťovat. Výkladem *a minori ad maius* je nutno uzavřít, že tím méně lze připustit, aby společnost s ručením omezeným v jakékoliv formě (včetně nepeněžitého plnění) hradila úplatu za převod obchodního podílu na jejího společníka z vlastního majetku či na úkor tohoto majetku.“⁶⁹

K ceně za převáděný podíl se Nejvyšší soud opětovně vyslovil v jednom ze svých dalších rozhodnutí a to v souvislosti simulací výše úplaty ve smlouvě. V předmětném řízení se soud zabýval tvrzením dovolatele, že ačkoliv se s nabyvatelem dohodli ve smlouvě na úplatě 50.000,- Kč, jejich skutečný úmysl směřoval k úplatě zvýšené dle ústní dohody. Soud judikoval, že pokud směřuje vůle účastníků smlouvy k jejímu uzavření za jiných podmínek (tj. i za jinou cenu), než je ve smlouvě uvedeno, je uzavřená smlouva simulovaným právním úkonem a disimulovaným právním úkonem je smlouva uzavíraná za cenu, kterou účastníci mezi sebou skutečně dohodli. Soud v odůvodnění uvedl: „...Právní teorie se dosud nezabývala tím, zda zastřeným právním úkonem může být smlouva téhož typu jako simulovaná smlouva, jejíž podmínky jsou rozdílné od podmínek uvedených v simulované smlouvě. Dovolací soud dospěl k závěru, že není žádného důvodu vyloučit aplikaci ustanovení § 41a odst. 2 ObčZ i na takový postup. Směřovala-li vůle účastníků smlouvy k jejímu uzavření za jiných podmínek (v projednávané věci za jinou cenu), než je ve smlouvě uvedeno, je uzavřená smlouva simulovaným úkonem a zastřeným úkonem je smlouva uzavíraná za cenu, kterou účastníci mezi sebou skutečně dohodli...“⁷⁰

Výše uvedený výklad Nejvyššího soudu se setkal s kritikou ze strany právní praxe. T. Doležal k závěrům soudu uvedl: „...Podíváme-li se na podstatu simulace a disimulace, zjistíme, že zastřeným právním jednáním je zpravidla považováno jednání jiného typu, se kterým právo spojuje odlišné právní následky. Závěr o jednání na oko, resp. disimulaci musí dále plynout z objektivního posouzení právního jednání, tj. interpretace úmyslu a vůle jednajících stran v kontextu daného případu, včetně jejich následného chování.

Nenacházím proto opodstatnění pro interpretaci soudu, že vůle stran směřovala k uzavření jiné, skryté smlouvy o převodu obchodního podílu s jiným obsahem – vůle a úmysl stran nebyly

⁶⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 3. 2007 sp. zn. 29 Odo 641/2005.

⁷⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 3. 2006 sp. zn. 29 Odo 3/2005.

zjevně rozštěpeny a ani to z jejich projevu neplynulo. Strany nezamýšlely způsobit jiné právní následky, než jaké skutečně projevily. Jen jako celek neprojevily svou vůli ve správné formě, a tím jednaly v rozporu se zákonem, což je rozdíl oproti situaci, kdy by projev nekorespondoval s vůlí, vůle by nebyla vážná apod. Soud nemůže interpretací měnit význam projevu vůle stran ... nýbrž musí jej v souladu s úmyslem aktérů nezávisle interpretovat...

...Soudím proto, že prostá cesta neplatnosti ústní části dohody z důvodu nedostatku formy ... a nikoliv cesta simulace a disimulace, resp. rozporu vůle s jejím projevem, byla ta, po které se měl v komentovaném rozhodnutí vydat Nejvyšší soud, pokud vyloučil cestu § 272 ObchZ . Jestliže byly soudu známy jiné rozhodné skutečnosti než ty, které byly zveřejněny, měl je uvést spolu s odpovídající právní argumentací. Takto zůstává stávající názor soudu „zastřen“ a ten příští je navíc obtížně předvídatelný.“⁷¹

Argumenty, které přednesl T. Doležil jsou myslím dosti pádné. Domnívám se, že dovozovat charakter „jiného právního úkonu“ pouze z odlišného ujednání o výši úplaty, tj. z konkrétního ujednání o jediné dílčí obsahové náležitosti, je poněkud kontroverzní. Rovněž přínos této interpretace pro právní praxi je značně diskutabilní, neboť disimulovaný úkon zpravidla stěží vyhoví požadavkům formy a nebude tudíž platný a stejně tak úkon simulovaný, u kterého bude chybět vážnost jako jedna z náležitostí projevu vůle.

3.4.1.2. Náležitosti plné moci k uzavření smlouvy

S ohledem na obligatorní písemnou formu smlouvy o převodu obchodního podílu z ustanovení § 31 odst. 4 ObčZ vyplývá požadavek písemné formy i pro plnou moc k jejímu uzavření. Formální náležitosti smlouvy o převodu obchodního podílu však nejsou vyčerpány písemnou formou, ale jsou doplněny navíc o úřední ověření podpisů. Předmětem diskusí se tedy stala otázka, zda je nutno tento požadavek vztáhnout i na plnou moc k uzavření smlouvy o převodu obchodního podílu.

V této věci zaujal své stanovisko i Nejvyšší soud a judikoval z logiky právní úpravy plyne požadavek, aby též podpis na plné moci k uzavření smlouvy o převodu obchodního podílu byl úředně ověřen. Soud k uvedenému závěru dospěl výkladem úpravy smlouvy o převodu obchodního podílu a to zejména teleologickým a logickým a v odůvodnění uvedl

⁷¹ DOLEŽIL, Tomáš. Oko za oko, podíl za úplatu aneb zastřený převod obchodního podílu. *Právní rozhledy*, roč. 2007, č. 9.

„...účelem požadavku úředního ověření podpisů na smlouvě o převodu obchodního podílu je zvýšení právní jistoty nabyvatele obchodního podílu, společnosti ale i třetích osob o tom, že smlouvu uzavírá osoba, která je (...) majitelem obchodního podílu. Tomuto účelu pak nepochybně odpovídá, aby byly úředně ověřeny nejen podpisy zmocněnců na smlouvě o převodu obchodního podílu ale i podpis na plné moci k uzavření takové smlouvy. Jen takový postup totiž může zajistit účel sledovaný právní úpravou, neboť zajišťuje, že plnou moc podepsal společník, který obchodní podíl převádí. Nebylo by ostatně logické, požadovat, aby zmocněnec nechal ověřit svůj podpis na smlouvě o převodu obchodního podílu a tím postavil najisto, že je skutečně osobou, které svědčí udělená plná moc, aniž by bylo najisto postaveno, že osoba, která plnou moc podepsala, je osobou oprávněnou takovou plnou moc udělit. V tom směru jsou závěry odvolacího soudu správné...“⁷²

3.4.1.3. Účinnost smlouvy

Smlouva o převodu obchodního podílu je smlouvou s translačními účinky, neboť její účinností přechází obchodní podíl z převodce na nabyvatele. Účinnost smlouvy nastává v okamžiku jejího platného uzavření, nestanoví-li smlouva nebo zákon jinak. Smlouva může odložit účinnost k určitému datu nebo ji vázat na splnění rozvazovací podmínky. Pokud jde o zákonem stanovené předpoklady účinnosti zvláštní zákony mohou stanovit jako podmínku účinnosti ve smyslu ustanovení § 47 odst. 1 ObčZ souhlas příslušného státního orgánu (k souhlasu valné hromady s převodem podílu blíže viz 3.4.3). Od Účinnosti smlouvy je třeba odlišovat účinnost převodu podílu ve vztahu ke společnosti, která nastává dle ustanovení § 115 odst. 4 ObchZ dnem doručení účinné smlouvy o převodu podílu společnosti. Až od tohoto dne je nabyvatel oprávněn vykonávat práva spojená s podílem svým jménem.⁷³

Nejvyšší soud se zabýval rovněž otázkou, zda je možné odložit účinnost přechodu práv k obchodnímu podílu k okamžiku úplného zaplacení kupní ceny analogicky k výhradě vlastnictví, jak ji známe z právní úpravy kupní smlouvy⁷⁴. Ve svém rozhodnutí k tomu uvedl: „...nelze odložit účinnost celé smlouvy ve vazbě na zaplacení ceny obchodního podílu, neboť při takovém postupu by nevznikla nabyvateli obchodního podílu povinnost cenu zaplatit a plnění z neúčinné smlouvy by bylo plněním bez právního důvodu a nikoli plněním ze smlouvy a tudíž by nebylo ani možné, aby smlouva vůbec kdy nabyla účinnosti ... ale je možné ‚odložit účinnost smlouvy‘ ve

⁷² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 5. 2007 sp. zn. 29 Odo 894/2006.

⁷³ DĚDIČ, Jan a kol. *Obchodní zákoník: komentář. Díl 1*. Praha: Polygon, 2002, s. 1038.

⁷⁴ Ustanovení § 445 zák. č. 513/1991 Sb., Obchodního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů: „*Strany si mohou smluvit, že kupující nabude vlastnického práva ke zboží později, než je stanoveno v § 443. Nevyplyvá-li z obsahu této výhrady vlastnického práva nic jiného, má se za to, že kupující má nabýt vlastnického práva teprve úplným zaplacením kupní ceny.*“.

vztahu k nabytí obchodního podílu. Jinými slovy nabytí obchodního podílu lze vázat na zaplacení jeho ceny obdobně, jako lze podle výslovného ustanovení § 445 ObchZ vázat nabytí vlastnického práva ke zboží na úplné zaplacení kupní ceny (výhrada vlastnického práva). Za situace, kdy obchodní zákoník (ani jiný právní předpis) takový postup nezakazuje a takový zákaz nelze ani dovodit ze zásad, na kterých obchodní zákoník spočívá (§ 1 odst. 2 ObchZ) nelze totiž než dovodit, že takový postup je možný a dovolený...⁷⁵

Přijetí možnosti zahrnout do smlouvy o převodu podílu „výhradu vlastnictví“ jako jedno z dalších smluvních ujednání je podle mě přínosem právní úpravy podílu ve společnosti s ručením omezeným a může mít i pozitivní praktický dopad. Lze si jistě představit situaci, kdy v případě absence takového ujednání se může převedený podíl následně stát předmětem exekuce na majetek nabyvatele, který nesplnil dobrovolně svou povinnost zaplatit sjednanou úplatu. Takováto situace jistě není v obchodních vztazích vítaná a zejména pro převodce může být tedy toto řešení nanejvýš žádoucí (rovněž s ohledem na jeho zákonný ručitelský závazek).

3.4.1.4. Ukončení smlouvy

Další podstatné judikatorní závěry se týkají oblasti ukončení smlouvy o převodu obchodního podílu. Ve své rozhodovací praxi Nejvyšší soud jednoznačně deklaroval možnost odstoupení od smlouvy o převodu obchodního podílu a tento závěr dále doplnil o obligatorní náležitosti tohoto úkonu a sice písemnou formu s úředně ověřeným podpisem. Pro tento výrok uvedl jednoznačný argument a to že odstoupení od smlouvy (a stejně tak odvolání účinků odstoupení) je, stejně jako smlouva samotná, právním úkonem týkajícím se změny společnosti, jelikož v jeho důsledku dochází ke změnám v osobě společníků. „...odvolací soud uzavřel, že od smlouvy o převodu obchodního podílu lze odstoupit, pouze je-li to upraveno ve smlouvě samé nebo za podmínek § 345 a násl. obch. zák. Tento závěr odvolacího soudu je správný, pro úplnost však dovolací soud dodává, že od smlouvy o převodu obchodního podílu lze odstoupit též, vyplývá-li to z jiného zákona (např. ustanovení § 575 odst. 3 občanského zákoníku)...“⁷⁶

Další z otázek, kterou se Nejvyšší soud musel zabývat byla přípustnost dohody o zrušení smlouvy o převodu obchodního podílu uzavřené několik let poté, co smluvní strany své závazky ze smlouvy řádně splnily. Nejvyšší soud tuto možnost jednoznačně odmítl, což odůvodnil faktem, že splnění závazku je jedním ze způsobů jeho zániku (§ 324 ObchZ). K výše uvedenu

⁷⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 2. 2006 sp. zn. 29 Odo 1241/2004.

⁷⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 7. 2. 2006 sp. zn. 29 Odo 970/2005 a rozhodnutí ze dne 22. 3. 2006 sp. zn. 29 Odo 3/2005.

závěru tedy dospěl na základě logického, teleologického a systematického výkladu úpravy závazkového práva v občanském a obchodním zákoníku. Gramatický výklad ustanovení § 572 odst. 2 ObčZ⁷⁷ pak tento závěr dále podpořil, když hovoří pouze o zrušení závazku nesplněného. Svou argumentaci pak soud doplnil o princip, že výčet způsobů ukončení účasti společníka na společnosti je taxativní, přičemž dohoda o zrušení smlouvy o převodu obchodního podílu k nim nepatří. Výše uvedený názor Nejvyššího soudu je myslím konzistentní s dosavadní doktrínou o právních úkonech a myslím, že nepřináší žádná skrytá úskalí. Judikatura tady opět přispěla k právní jistotě účastníků korporátních vztahů.⁷⁸

3.4.2. Schvalování převodu obchodního podílu

Dispozitivní norma ustanovení § 115 odst. 1 ObchZ podmiňuje převod podílu na jiného společníka souhlasem valné hromady. Společenská smlouva může tuto podmínku stanovit rovněž pro převod na třetí osoby. Není sporu v tom, že bez udělení tohoto souhlasu pak v takovém případě nelze obchodní podíl účinně převést. Před novelou obchodního zákoníku provedenou zákonem č. 370/2000 Sb., s účinností od 1. 1. 2001, byl v právní teorii diskutován způsob přijetí usnesení valné hromady v této věci. Někteří autoři zastávali názor, že jde o hlasování o změně společenské smlouvy a tudíž k přijetí usnesení je nutný souhlas dvoutřetinové většiny hlasů všech společníků a notářský zápis z valné hromady⁷⁹. Jiní autoři se přiklonili k výkladu, že ke změně společenské smlouvy dochází v důsledku smlouvy o převodu obchodního podílu nikoliv z rozhodnutí valné hromady a postačí tedy prostá většina hlasů⁸⁰.

Výše zmíněná novela odstranila pochyby pokud jde o hlasování o společenské smlouvě a v ustanovení § 141 odst. 1 ObchZ výslovně vyloučila hlasování o převodu obchodního podílu z režimu zakotveného pro hlasování o společenské smlouvě. Zároveň však zavedla požadavek formy notářského zápisu pro rozhodnutí valné hromady podle ustanovení § 115 ObchZ.

Zákon blíže nestanoví, má-li být souhlas udělen před uzavřením smlouvy o převodu obchodního podílu nebo až poté, v zásadě jsou tedy přípustné obě možnosti. Je-li smlouva platně uzavřena, nastávají její obligačně právní účinky okamžitě, pakliže si strany nesjednaly odkládací podmínku, translační účinky smlouvy pak nastanou teprve udělením souhlasu valné hromady. Je

⁷⁷ Ustanovení § 572 odst. 2 zák. č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku ve znění pozdějších předpisů: „*Strany se mohou dohodnout, že nesplněný závazek nebo jeho část zruší, aniž by vznikl nový závazek. Nevyplývá-li z dohody něco jiného, zrušený závazek zaniká, když návrh na jeho přijetí byl přijat druhou stranou.*“

⁷⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12. 10. 2006 sp. zn. 29 Odo 331/2006.

⁷⁹ Srov. BARTOŠÍKOVÁ, Miroslava. Ještě k převodu obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným na jiného společníka. *Právní praxe v podnikání*, roč. 1996, č. 1.

⁸⁰ Srov. DĚDIČ, Jan a kol. *Obchodní zákoník: komentář. Díl 1*. Praha: Polygon, 2002, s. 334; ELIÁŠ, Karel. Valná hromada společnosti s r. o. *Právník*, roč. 1994, č. 12; PELIKÁNOVÁ, Irena. *Komentář k obchodnímu zákoníku, 2. díl*. Praha: Linde, 1995. s. 264.

tedy nutné zabývat se rovněž otázkou, jaké jsou důsledky neudělení souhlasu valné hromady. Za této situace jsou smluvní strany vázány smlouvou, ale je-li valná hromada nečinná, účinky převodu nenastanou. Jelikož na udělení souhlasu není právní nárok, společníku který nemůže ze společnosti jednostranně vystoupit, tak zbývá pouze možnost domáhat se zrušení své účasti na společnosti postupem dle ustanovení § 148 odst. 1 ObchZ. V praxi jsou takovéto situace dosti nežádoucí a je tedy vhodné preferovat udělení souhlasu valné hromady s převodem podílu *ex ante*.⁸¹

3.4.3. Předkupní právo k obchodnímu podílu

Z dikce ustanovení § 115 ObchZ právní teorie i praxe dovodila možnost sjednat ve společenské smlouvě pro případ převodu podílu předkupní právo ostatních společníků. Tímto způsobem mohou společníci poměrně účinně ovlivňovat účastenství na společnosti, přičemž jejich role je zde aktivní na rozdíl od možnosti vyslovit nesouhlas s převodem podílu na valné hromadě - tedy čistě negativního nekonstruktivního postupu. Tato ujednání byla v praxi poměrně častá, proto bylo nutno řešit rovněž otázku, jaké jsou důsledky porušení předkupního práva založeného společenskou smlouvou.

Odpověď přinesl Nejvyšší soud, který dospěl k závěru, že „podmínka přednostní nabídky obchodního podílu ostatním společníkům je objektivní podmínkou oprávnění převést obchodní podíl na třetí osobu, tedy oprávnění, které může založit pouze společenská smlouva. Není-li tato podmínka splněna, nelze obchodní podíl na třetí osobu platně převést.“⁸² Převodní smlouva, kterou bylo porušeno předkupní právo k podílu je tedy stižena absolutní neplatností. Vzhledem k rozličným formám realizace předkupního práva je třeba apelovat na společníky, aby ve svém ujednání dostatečně specifikovali podmínky, za jakých lze mít za to, že předkupní právo bylo respektováno. Doporučit lze zejména, s poukazem na právní jistotu účastníků, ošetření realizace předkupního práva stanovením prekluzivních lhůt.

S ohledem na poměrně širokou smluvní autonomii v obchodně právních vztazích a absenci jakéhokoliv zákonného zákazu, je všeobecně přijímán názor, že předkupní právo k obchodnímu podílu může být založeno rovněž převodní smlouvou ve prospěch prodávajícího. Obchodní zákoník smluvní předkupní právo nijak neupravuje, ustanovení § 602 an. ObčZ pak normuje předkupní právo při prodeji věci. Jelikož obchodní podíl není věcí v právním smyslu, bude

⁸¹ Srov. BARTOŠÍKOVÁ, Miroslava, ŠTENGLOVÁ, Ivana. *Společnost s ručením omezeným*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 73

⁸² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 4. 2000, sp. zn. 29 Cdo 2811/99.

takovéto ujednání inominátním kontraktem ve smyslu ustanovení § 269 odst. 2 ObchZ (ve spojení s ustanovením § 261 odst. 3 písm. a).

V dotváření právního rámce tohoto institutu opět sehrál významnou roli Nejvyšší soud, který judikoval ve svém rozhodnutí⁸³: „Nevylučuje-li obchodní zákoník možnost zřízení předkupního práva k obchodnímu podílu, uplatní se zásada smluvní volnosti účastníků smlouvy o převodu podílu a předkupní právo touto smlouvou zřídit lze ... Protože Obchodní zákoník předkupní právo k obchodnímu podílu neupravuje ... uplatní se analogicky právní úprava obsažená v ustanovení § 602 an. ObčZ, když přímé použití ve smyslu ustanovení § 1 odst. 2 ObchZ nepřipadá v úvahu proto, že platné právo nepovažuje obchodní podíl za věc v právním smyslu.“

Nejvyšší soud dále akcentoval závazkově právní povahu předkupního práva k podílu a ve vztahu k důsledkům jeho porušení citoval z nálezu Ústavního soudu: „I kdyby existovalo předkupní právo pro určitý případ zcizení a zavázaná osoba takto smluvně převzatou povinnost nerespektovala, tj. zcizila by věc třetí osobě způsobem, pro který bylo předkupní právo sjednáno - předkupní právo závazkové povahy zaniklo, neboť vůči třetí osobě nepůsobí. Osoba oprávněná z předkupního práva by mohla vůči zavázané osobě uplatňovat nárok na náhradu škody za podmínek ustanovení § 420 ObčU. Vzhledem k pouhé závazkové (osobní) povaze předkupního práva se však oprávněná osoba nemůže na nabyvateli zcizené věci s úspěchem domáhat toho, aby jí koupenou věc nabídl ke koupi.“⁸⁴ Tolik k důsledkům porušení předkupního práva založeného smlouvou o převodu obchodního podílu.

Pro úplnost je třeba uvést, že další modifikací smluvního ujednání pro případ převodu obchodního podílu může být rovněž povinnost společníků odkoupit podíl, k jehož převodu nebyl valnou hromadou udělen souhlas. Vytváří se tak další možnost, jak zabránit zadržení společníka v účasti na společnosti proti jeho vůli, jako alternativa k možnostem, které nabízí současná právní úprava v ustanovení § 148 odst. 1 a 149a ObchZ.⁸⁵

3.4.4. Prohlášení o přistoupení ke společenské smlouvě

Podstatnou náležitostí podmiňující ze zákona platnost smlouvy o převodu obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným je dle ustanovení § 115 odst. 3 ObchZ prohlášení nabyvatele podílu, který není společníkem, o přistoupení ke společenské smlouvě. Tímto jednostranným úkonem se nabyvatel podílu stává účastníkem společenské smlouvy a vstupuje tak

⁸³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2004, sp. zn. 29 Odo 1339/2004.

⁸⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 19. 10. 1999, sp. zn. I. ÚS 265/98.

⁸⁵ Srov. PELIKÁNOVÁ, Irena. *Komentář ke obchodnímu zákoníku, 2. díl*. Praha: Linde, 1995. s. 266.

do práv a povinností, která označujeme v souhrnu za kvalitativní stránku obchodního podílu. Výše uvedené ustanovené je třeba vykládat extenzivně a aplikovat je rovněž ve vztahu k zakladatelské listině společnosti s jediným společníkem. Vzhledem k tomu, že zakladatelská listina má v jednočlenné společnosti stejný účel jako společenská smlouva, je nutné, aby se nabyvatel podílu podrobil jejímu režimu a byl jí vázán. Opačný stav nelze připustit, neboť by tím byla do značné míry oslabena právní jistota třetích osob.⁸⁶

3.4.5. Směna obchodního podílu

Obchodní podíl je samostatným předmětem právních vztahů a jako takový může být též předmětem směny. Není zde žádná zákonná ustanovení, které by tuto možnost vylučovalo, proto dle mého nelze než tuto možnost akceptovat. V souvislosti se směnou obchodních podílů Vrchní soud v Praze judikoval:

„...Podle § 261 odst. 3 písm. a) ObchZ se částí třetí obchodního zákoníku bez ohledu na povahu účastníků řídí závazkové vztahy mezi společníky navzájem. Navíc podle § 261 odst. 6 ObchZ směnná smlouva související s podnikáním stran se řídí obchodním zákoníkem a použijí se na ni přiměřeně ustanovení obchodního zákoníku o kupní smlouvě. Obchodní zákoník tedy upravuje i směnu, do kteréžto není důvodu nezahrnout i směnu obchodního podílu. Převodem obchodního podílu je změna jeho majitele v důsledku projevu jeho vůle. ... Směna obchodních podílů je jejich vzájemný převod, kdy každá ze stran je považována ohledně obchodního podílu, který převádí, za stranu prodávající (převodce obchodního podílu) a ohledně obchodního podílu, který směnou nabývá, za stranu kupující (nabyvatele obchodního podílu). Na směnu obchodních podílů společníků společností s ručením omezeným je kromě § 115 ObchZ nutné podle § 261 odst. 3 písm. a) a odst. 6 ObchZ přiměřeně použít i § 409–470 ObchZ o kupní smlouvě...“

Smlouva o směně obchodních podílů společností s ručením omezeným musí mít písemnou formu s úředně ověřenými podpisy, nabyvatel, který není společník, v ní musí prohlásit, že přistupuje ke společenské smlouvě, popř. stanovám, a především musí obsahovat vůli převodce obchodního podílu v jedné společnosti s ručením omezeným tento obchodní podíl převést a za něj nabýt obchodního podíl v jiné společnosti a vůli nabyvatele obchodní podíl v této společnosti nabýt a za něj převést obchodní podíl v jiné společnosti. Převodce obchodního podílu v jedné společnosti je tak zároveň nabyvatelem obchodního podílu v jiné společnosti a naopak ... Směna obchodních podílů je tak pouze jedním z typů jejich převodu...“⁸⁷

⁸⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 4. 2002 sp. zn. 29 Odo 264/2001.

⁸⁷ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 12. 2005 sp. zn. 7 Cmo 519/2005.

Z rozhodnutí Vrchního soudu v Praze lze tedy shrnout, že na směnu, jakožto na jeden typ převodu podílu, se aplikuje ustanovení § 115 ObchZ a směnná smlouva musí tedy vyhovět všem náležitostem stanoveným pro smlouvu o převodu obchodního podílu. Poměrně zajímavé je pak přiměřené užití ustanovení o kupní smlouvě na základě ustanovení § 261 odst. 6 ObchZ. Zřejmě aby předešel zjevnému paradoxu situace, kdy na směnnou smlouvu, (jejímž předmětem je směna obchodních podílů) se aplikuje ustanovení o kupní smlouvě a na samotnou smlouvu o převodu obchodního podílu nikoliv, dovodil soud výkladem⁸⁸ aplikaci ustanovení o kupní (darovací) smlouvě rovněž na smlouvu o převodu obchodního podílu (blíže viz 3.4.1.).

3.4.6. Obchodní podíl jako součást podniku společníka

Vzhledem k povaze podílu jakožto jiné majetkové hodnoty se právní teorie i praxe musela zabývat další otázkou, a to jestli je podíl součástí podniku a pokud ano, jaký je vztah právní úpravy smlouvy o převodu podniku⁸⁹ a ustanovení § 115 ObchZ. Touto a dalšími otázkami se zabýval Vrchní soud v Praze. Ve svých úvahách se soud zaobíral nejdříve otázkou, zda účast společníka v obchodní společnosti lze považovat za součást podniku, je-li podnikatelem. Dle názoru soudu je podíl peněží ocenitelnou majetkovou hodnotou (ustanovení § 61 ObchZ), která jakožto jedna ze složek vytvářejících jeho obchodní jmění, slouží nebo je určena k podnikání (ustanovení § 6 ObchZ) a lze ji tedy považovat za jinou majetkovou hodnotu, která podnikateli slouží k provozování podniku ve smyslu ustanovení § 5 odst. 1 ObchZ. Dále soud řešil otázku, zda obchodní podíl přechází na nabyvatele z titulu smlouvy o převodu podniku aniž by bylo nutné uzavřít smlouvu dle ustanovení § 115 ObchZ. I v tomto případě odpověděl kladně, když dovodil z ustanovení § 477 odst. 1. ObchZ, že za předpokladu že na kupujícího přecházejí všechna práva a závazky, na které se prodej vztahuje, není jediný důvod proč by obchodní podíl měl být v tomto směru výjimkou. Pokud jde o translační účinky smlouvy o prodeji podniku opřel svou argumentaci o výklad ustanovení § 483 odst. 3 ObchZ.⁹⁰

Jako jedno ze svých východisek Vrchní soud v Praze dále uvedl rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2002, ve kterém Nejvyšší soud vyslovil názor, že „...Účelem právní úpravy smlouvy o převodu podniku je umožnit, aby podnik, který je zpravidla tvořen značným množstvím hmotných a nehmotných složek, mohl být převeden jako celek,... aniž by se musel přerušit jeho provoz. ... Tento účel je možno jasně dovodit i ze samotné úpravy, když

⁸⁸ Z odůvodnění rozhodnutí cit. výše: „...V případě úplatného převodu tak jde fakticky o jeho koupi, přičemž na tu se vedle § 115 ObchZ vztahují rovněž i § 409–470 ObchZ. Jde-li o bezplatný převod, pak se na takovou smlouvu vztahují vedle § 115 ObchZ i § 628–630 ObčZ (§ 2 odst. 2 ObchZ)...“.

⁸⁹ Ustanovení § 476–488a zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁰ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 14. 6. 2003, sp. zn. 14 Cmo 41/2003.

zákonodárce výslovně odstraňuje nejvýznamnější překážky takového postupu, a to zejména vyloučením požadavku souhlasu věřitele s převodem závazku (při zajištění jeho ochrany jiným adekvátním způsobem) a dokonce i bezpodmínečnou úpravou přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů. Bylo by proto nelogické a neúčelné, aby možnost převést podnik jako celek byla zmařena tím, že jeho součástí jsou listinné cenné papíry (či dokonce jen jeden), k jejichž převodu by bylo třeba splnění dalších podmínek či jejichž převod by dokonce byl vázán na souhlas samotného převodce či některého jeho orgánu...“

Přitom Nejvyšší soud zvažoval i možnost zneužití smlouvy o prodeji podniku k obcházení jinak nezbytného souhlasu příslušného orgánu s převodem cenného papíru (či splnění jiné podmínky) a dospěl k závěru, že takové zneužití jistě není možné zcela vyloučit. V praxi však nelze obecně vyloučit pokusy o obcházení jakéhokoli zákonného ustanovení, s čímž ostatně český právní řád počítá, když stanoví, že nastane-li takový případ, způsobuje to absolutní neplatnost smlouvy, která byla k obejití zákona využita (§ 39 ObčZ).⁹¹

Přičemž Vrchní soud v Praze k citovaným závěrům Nejvyššího soudu výslovně uvedl, že „nevidí žádný důvod, proč by režim převodu obchodního podílu, který je součástí podniku, měl být odlišný od situace týkající se převodu cenných papírů, které jsou součástí podniku“. Ačkoliv v projednávané věci se jednalo o podíl na komanditní společnosti, Vrchní soud v Praze řešil nastolené otázky z obecného hlediska, o čemž vypovídají formulace užívané v odůvodnění rozhodnutí. Domnívám se proto, že jeho závěry lze beze všeho vztáhnout též na režim společnosti s ručením omezeným.

Ve vztahu k otázce podílu ve společnosti s ručením omezeným jako součásti podniku pak Nejvyšší soud navázal na výše citované usnesení Vrchního soudu v Praze a ztotožnil se s jeho závěry, když mimo jiné judikoval: „...závěry dovolatelky o tom, že nebyl-li obchodní podíl součástí převáděné části podniku ..., je třeba, aby byly splněny podmínky pro převod obchodního podílu stanovené zákonem a společenskou smlouvou, jsou správné. Pokud by obchodní podíl součástí části podniku byl, splnění těchto podmínek by nebylo potřebné.“⁹²

V souvislosti s obchodní praxí začala být diskutována rovněž otázka, nakolik lze nedostatky v ekonomických poměrech společnosti považovat za faktickou vadu obchodního podílu. K této problematice se vyjádřil P. Čech v jednom, ze svých příspěvků. Autor upozornil na starší rozhodnutí Nejvyššího soudu, ve kterém soud dospěl k závěru, že „...za vlastnost obchodního

⁹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2002, sp. zn. 29 Odo 314/2001.

⁹² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 5. 2006, sp. zn. 29 Odo 870/2005.

podílu jako předmětu právního úkonu je nutno považovat i rozsah a obsah obchodního jmění, resp. čistého obchodního jmění společnosti, o jejíž obchodní podíl se jedná, neboť od toho závisí hodnota obchodního podílu (ustanovení § 61 odst. 1 ObchZ)...“⁹³

Dále autor poukazuje na situaci v zahraničí, kde se pro účely odpovědnosti za vady obchodního podílu nepovažuje za rozhodné, zda dochází k převodu podniku nebo obchodního podílu společnosti. Vady podniku však lze přičíst k tíži převodce pouze za předpokladu, že převodce disponuje takovým podílem, který by mu dovoloval kvalifikovaně ovlivňovat řízení podniku. Převodce tedy musí být majitelem rozsáhlého podílu na základním kapitálu, resp. hlasovacích právech ve společnosti.⁹⁴

3.4.7. Zajištění pohledávky převodem práva k obchodnímu podílu

Obchodní podíl, který je ze zákona či ze společenské smlouvy převoditelný, se může stát rovněž sekundárním předmětem zajišťovacího převodu práva ve smyslu ustanovení § 553 ObčZ. Podmínky zajišťovacího převodu Občanský zákoník omezuje na stanovení obligatorní písemné formy. V ostatním platí, že musejí být splněny náležitosti, které zákon stanoví pro převod práva, jež se má stát předmětem zajištění. Pro režim zajišťovacího převodu práva k obchodnímu podílu se tedy uplatní úprava obsažená v ustanovení § 115 ObchZ. Pro platný převod práva k obchodnímu podílu je tedy nezbytné rovněž prohlášení o přistoupení ke společenské smlouvě a úřední ověření podpisů na převodní listině.⁹⁵ Jediný rozdíl lze tedy spatřovat v tom, že účinky převodu jsou vázány na rozvazovací podmínku splnění hlavního závazku.

3.5. Přechod obchodního podílu

Podíl jako předmět právních vztahů je nabýván do majitelství. Originální způsob nabývání podílu převzetím vkladu do základního kapitálu nečiní v praxi větších obtíží. Předmětem zájmu právní teorie i praxe jsou především otázky derivativních způsobů nabývání, kterým je věnován následující výklad.

⁹³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 4. 1998, sp. zn. 1 Odo 150/97.

⁹⁴ ČECH, Petr. K převodu obchodního podílu. *Právní rádce*, roč. 2007, č. 11, s. 30.

⁹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2005 sp. zn. 29 Odo 28/2005.

3.5.1. Přechod podílu při zániku společníka s právním nástupcem

Ustanovení § 116 odst. 1 ObchZ určuje, že zánikem právnické osoby s právním nástupcem přechází obchodní podíl na jejího právního nástupce. K zániku obchodní společnosti se sídlem v České republice s právním nástupcem může dojít fúzí, převodem obchodního jmění na společníka nebo rozdělením⁹⁶. Společenská smlouva však může, dle platné právní úpravy, přechod obchodního podílu na právního nástupce vyloučit. Z dikce zákona je pak možno vyvodit závěr, že účinnost přechodu podílu nemůže společenská smlouva vázat na splnění podmínky. Pokud společenská smlouva možnost přechodu podílu vyloučí, aplikuje se ustanovení § 116 odst. 3 ObchZ, které stanoví pro tyto případy přiměřené užití ustanovení § 113 odst. 5 a 6 ObchZ.

Přeměny obchodních společností byly s účinností od 1. 7. 2008 upraveny zvláštním zákonem o přeměnách obchodních společností a družstev⁹⁷ (dále jen „PřemZ“). Ačkoliv právním důvodem přechodu podílu je ve smyslu ustanovení § 116 odst. 1 ObchZ výmaz společnosti z obchodního rejstříku, pro podmínky přechodu má zásadní význam projekt přeměny, který v podstatě určuje esenciální otázky přechodu podílu jako je určení právních nástupců zanikající společnosti. Nabízí se zde paralela k dědění. Připodobníme-li zánik společnosti ke smrti, pak projekt přeměny ve formě rozhodnutí valné hromady o přeměně je jakousi závětí. V případě fúze či převodu jmění na společníka je zde pouze jeden právní nástupce. Pokud je právních nástupců více, tj. v případě rozdělení společnosti, je zcela zásadní otázka určení, jaký majetek přechází na toho kterého právního nástupce, a je proto obsahovou náležitostí stanovenou zákonem o přeměnách pro projekt rozdělení⁹⁸. „Není přitom ani vyloučeno, aby v souladu s ustanovením § 117 odst. 1 ObchZ došlo, nezakazuje-li to společenská smlouva (§ 117 odst. 2 ObchZ), k rozdělení obchodního podílu – pokud je takové rozdělení možné (§ 105 odst. 3 a § 109 odst. 1 ObchZ).“⁹⁹

Pro rozhodování o přeměně společnosti s ručením omezeným pak stanoví ustanovení § 17 odst. 2 PřemZ přijetí usnesení kvalifikovanou tří čtvrtinovou většinou hlasů přítomných a dále v odst. 3 uvedeného ustanovení požadavek formy notářského zápisu, jehož přílohou je projekt přeměny.

⁹⁶ S výjimkou rozdělení odstěpením srov. ustanovení § 244 zák. č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁷ Zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁸ Srov. ustanovení § 250 písm. h) zákona č. 25/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁹ BARTOŠÍKOVÁ, Miroslava, ŠTENGLOVÁ, Ivana. *Společnost s ručením omezeným*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 88.

3.5.1.1. Nabývání podílu v nástupnické společnosti

Ve světle shora uvedeného, je rovněž třeba zamyslet se nad dalším způsobem nabytí podílu na společnosti s ručením omezeným a to nabytím podílu na nástupnické společnosti v důsledku přeměny. Podíl na nástupnické společnosti je dle mého nově vzniklým předmětem právních vztahů a jako takový jej nabývá majitel podílu na společnosti, která byla právním předchůdcem nově vzniklého subjektu, přesto se zdráhám označit tento způsob nabytí podílu za originální. Ačkoliv se nejedná o nabytí od právního předchůdce, celý proces je přesto podmíněný a to majitelstvím podílu na právním předchůdci společnosti. Specifickým nabývacím titulem je pak výměna obchodního podílu ve smyslu ustanovení § 97 PřemZ.

Absolutní výše podílu společníka, tj. poměr ke vkladu, v nástupnické společnosti nemusí být zachován. Platná úprava zákona o přeměnách obchodních společností a družstev přejímá z derogované úpravy přeměn obchodních společností v obchodním zákoníku právo společníka vůči nástupnické společnosti na dorovnání v penězích v případě, že výměnný poměr podílů byl nepřiměřený. Toto právo lze dle ustanovení § 46 PřemZ uplatnit „...*pouze ve vztahu k tomu podílu, který vlastnil v den schválení přeměny*“. Toto ustanovení tak vylučuje dříve známou praxi, kdy žalobce požadoval dorovnání i ve vztahu k později spekulativně nakoupeným akciím¹⁰⁰. Zde je rovněž třeba upozornit na znění tohoto ustanovení, neboť, jak si lze povšimnout, hovoří se zde o „vlastnictví podílu“. Přestože právní věda již několikrát upozornila na překonání koncepce vlastnictví, která převládá v naší právní doktríně¹⁰¹, dikce tohoto ustanovení dále prohlubuje nekoncepčnost legislativní úpravy obchodního podílu.

3.5.2. Dědění obchodního podílu

Dle ustanovení § 116 odst. 2 ObchZ je obchodní podíl způsobilým předmětem dědění. Toto ustanovení je dispozitivní a společenská smlouva může dědění obchodního podílu vyloučit. Zákon tak umožňuje společníkům ovlivňovat budoucí složení společnosti, což může být účelné zjm. pokud se společníci podílejí na činnosti společnosti rovněž osobními úkony¹⁰². Přínos tohoto ustanovení však může být zastíněn jeho poněkud nejasnou dikcí.

¹⁰⁰ Srov. důvodová zpráva k zákonu č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev; Pozn. dorovnání bylo v těchto případech umožněno díky dikci ustanovení § 220k odst. 2 písm. a) ObchZ, které aktivní legitimaci žalobce vymezovalo časově ve vztahu k účastenství na společnosti nikoliv ve vztahu k podílu.

¹⁰¹ Srov. ELIÁŠ, Karel. *Společnost s ručením omezeným*. Praha: Prospektum, 1997, s. 80.

¹⁰² Srov. BARTOŠÍKOVÁ, Miroslava, ŠTENGLOVÁ, Ivana. *Společnost s ručením omezeným*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 81.

V právní teorii se vedla diskuse o tom, zda lze v mezích tohoto ustanovení společenskou smlouvou platně stanovit podmínky dědění podílu. Část odborné veřejnosti byla toho názoru, že takovéto podmínky stanovit nelze, neboť jsou již zakotveny v kogentní úpravě občanského zákoníku (ustanovení § 460 an.)¹⁰³. Nejvyšší soud k této otázce zaujal stanovisko v jednom ze svých rozhodnutí a vyjádřil se takto: „Připouští-li obchodní zákoník, aby společenská smlouva dědice zcela zbavila práva zdědit obchodní podíl zůstavitele, tím spíše je třeba připustit, že bude dědění obchodního podílu vázat na splnění určité podmínky např. na souhlas valné hromady... Naproti tomu však úprava ve společenské smlouvě určující, že se dědic musí ve stanovené lhůtě o dědictví přihlásit, tj. umožňující dědici, aby sám rozhodl, zda obchodní podíl zdědí či nikoliv, je s ustanovením § 116 odst. 2 ObchZ v rozporu, neboť toto ustanovení dává možnost rozhodnutí o tom, zda dojde k dědění obchodního podílu pouze společenské smlouvě, nikoliv však dědici.“

104

Přikláním se k závěrům Nejvyššího soudu. Domnívám se, že za předpokladu, že podmínky stanovené společenskou smlouvou pro dědění obchodního podílu nekolidují s kogentními ustanoveními občanského zákoníku, nelze než takovéto podmínky akceptovat, neboť zde není žádné zákonné ustanovení, které by jejich zakotvení vylučovalo. Argumentem *a maiore ad minus* lze dospět k závěru, že možnost vyloučit dědění podílu „za určitých podmínek“ je pouhou podmnožinou ve vztahu k možnosti vyloučení dědění obchodního podílu zcela.

Další spornou otázkou je možnost společenskou smlouvou vyloučit z dědění pouze některé obchodní podíly popř. jen obchodní podíly některých společníků. Ani takovéto ujednání není zákonem výslovně vyloučeno, avšak lze v něm spatřovat rozpor s jednou z obecných zásad, na kterých spočívá obchodní zákoník, a to s ustanovením § 56a ObchZ. Ačkoliv obchodní zákoník v některých případech výslovně připouští založení nerovného postavení společníků ve společnosti s ručením omezeným, v předmětném ustanovení taková to speciální norma chybí, proto nelze než jakoukoliv diskriminující podmínku dědění obchodních podílů odmítnout pro rozpor se zákonem.¹⁰⁵

Pokud jde o společnost o jediném společníkovi, Obchodní zákoník neponechává prostor pro výklad a výslovně zakazuje vyloučení dědění obchodního podílu společenskou smlouvou. Účel sledovaný touto úpravou je zřejmý, neboť společníci, či v tomto případě společník, jsou jedním

¹⁰³ Srov. DĚDIČ, Jan a kol. *Obchodní zákoník: komentář. Díl 2*. Praha: Polygon, 2002, s. 1043.

¹⁰⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 8. 2007 sp. zn. 29 Odo 573/2006.

¹⁰⁵ BARTOŠÍKOVÁ, Miroslava, ŠTENGLOVÁ, Ivana. *Společnost s ručením omezeným*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 82.

z definičních prvků společnosti s ručením omezeným (srov. ustanovení § 105 ObchZ). Bez společnícké základny je pak existence společnosti s ručením omezeným vyloučena.¹⁰⁶

Z přiměřeného užití ustanovení § 156 odst. 10 ObchZ pak vyplývá oprávnění dědiců vykonávat práva spojená s obchodním podílem již od okamžiku smrti zůstavitele. Toto ustanovení je zcela v souladu s úpravou dědění obsaženou v Občanském zákoníku, neboť ta úpravu právních úkonů týkajících se dědictví učiněných do pravomocného skončení dědického řízení neobsahuje. Rozhodnutí, jímž se dědické řízení končí má pouze deklaratorní povahu,¹⁰⁷ nelze však pominout jeho význam zjm. pro právní jistotu účastníků právních vztahů pokud jde o osoby dědiců zůstavitele. Přesto v praxi by často nebylo účelné vyčkat skončení dědického řízení, které může trvat několik měsíců. Takovýmto postupem by mohl být ohrožen chod společnosti např. v případě, kdy za absence právního nástupce zemřelého společníka by nebylo dosaženo potřebného počtu hlasů pro usnášení schopnost valné hromady ve smyslu ustanovení § 127 ObchZ.

V souvislosti se shora uvedeným vyvstává otázka, jaké důsledky by nastaly v případě, že na základě tohoto ustanovení vykonávala práva společníka osoba, která nebyla dědicem zůstavitele. Dikce ustanovení § 156 odst. 10 ObchZ hovoří o „dědici“, čímž dle mého vylučuje aplikaci na osoby, se kterými bylo v dědickém řízení jednáno jako s dědici, ale jejichž dědické právo nebylo prokázáno. Domnívám se, že v tomto případě by veškerá majetková plnění realizovaná mezi touto osobou a společností bylo nutno kvalifikovat jako bezdůvodné obohacení, jelikož tato plnění by byla bez právního důvodu ve smyslu ustanovení § 451 odst. 2 ObčZ a jako takové by muselo být vydáno zpět. Jakýkoliv právní úkon týkající se dispozice s podílem by byl dle mého soudu absolutně neplatný, jelikož jeho předmětem by bylo plnění nemožné¹⁰⁸.

Poněkud obtížnější pak může být hodnocení situace, kdy osoba, která nebyla dědicem společníka realizovala právo hlasovací, ačkoliv nebyla jeho subjektem. Takto realizované hlasy nemohly být platné a domnívám se, že za určitých okolností by mohly působit neplatnost usnesení valné hromady. V případě, že usnesení by bylo přijato i v případě, že by domnělý dědic nehlasoval, myslím žaloba na neplatnost usnesení valné hromady nepřipadá v úvahu. Akceptací této možnosti by byla do značné míry ohrožena právní jistota účastníků, čímž by byl v důsledku popřen účel ustanovení § 156 odst. 10 ObchZ tj. zajistit plynulý chod společnosti i za situace, že jeden ze společníků zemřel. V opačném případě by pak usnesení valné hromady bylo

¹⁰⁶ DVOŘÁK, Tomáš. *Společnost s ručením omezeným*. 3. vydání. Praha: ASPI, 2008. s. 130.

¹⁰⁷ Jak vyplývá z dikce ustanovení § 460 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů: „Dědictví se nabyvá smrtí zůstavitele.“

¹⁰⁸ Srov. ustanovení § 37 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

napadnutelné, pro rozpor s právními předpisy resp. společenskou smlouvou či stanovami, žalobou podle ustanovení § 131 ObchZ. Tato otázka však dosud nebyla předmětem rozhodovací praxe vyšších soudů a na jednoznačnou odpověď bude tedy třeba počkat, do okamžiku než se tak stane.

Pro úplnost je třeba dodat, že v případě, že dědiců je více, jejich práva spojená s podílem vykonává dle dohody jeden z nich nebo jejich společný zmocněnec. Nedohodnou-li se dědicové, na návrh společnosti určí osobu oprávněnou k výkonu těchto práv do doby skončení dědického řízení soud. Pro případ, že zůstavitel byl jediným společníkem a jediným jednatelem společnosti, pak judikatura dovodila rovněž nutnost ustanovit ve vztahu k obchodnímu podílu správce dědictví v souladu s ustanovením § 175e OSŘ¹⁰⁹.

Ustanovení § 117 odst. 1 zakotvuje možnost rozdělení obchodního podílu mezi dědice společníka. V tomto kontextu je pak poněkud obtížná interpretace dikce tohoto ustanovení, které časově zachycuje možnost rozdělení „při přechodu“ podílu. Z logiky věci plyne, že nelze dosáhnout rozhodnutí valné hromady o souhlasu s rozdělením podílu současně se smrtí jeho majitele. Ačkoliv zákon připouští dohodu dědiců ohledně majetku zůstavitele, je otázkou zda lze pod ustanovení § 482 ObčZ subsumovat rovněž dohodu dědiců o rozdělení obchodního podílu, který je součástí dědictví. Právní hodnocení této otázky závisí na tom, zda rozdělený obchodní podíl je novým předmětem právních vztahů. Můj názor je, že rozdělením obchodního podílu vznikají podíly nové s novými subjekty i novým obsahem. Tyto podíly už nelze považovat za součást majetku zůstavitele a nejsou tedy předmětem dědictví.

Ačkoliv pro obchodní praxi toto pojetí nepřináší dle mého mnoho výhod, musím se přiklonit k názoru, že: „...Pokud jde o rozdělení obchodního podílu při jeho přechodu, bylo by nutné nejdříve rozhodnout o rozdělení obchodního podílu a teprve pak by mohla následovat právní skutečnost způsobující jeho přechod ... Pokud by mělo dojít k rozdělení obchodního podílu v důsledku smrti společníka, musela by valná hromada dát souhlas k jeho oddělení ještě za života společníka a posléze by došlo k jeho rozdělení při úmrtí společníka, kdyby se o účast přihlásilo více dědiců. Pokud by však společník zemřel a valná hromada by rozhodovala o rozdělení podílu po jeho smrti a dědicové by nabyli tento obchodní podíl jako společný ke dni smrti zůstavitele...“¹¹⁰

Dědic, který nabyl obchodní podíl na společnosti se může domáhat zrušení své účasti na společnosti u soudu, nelze-li na něm spravedlivě požadovat, aby byl společníkem, a to

¹⁰⁹ Srov. usnesení Okresního soudu Brno – venkov ze dne 9. 8. 2001 sp. zn. 13 D 1327/2001.

¹¹⁰ DĚDIČ, Jan. *Obchodní zákoník: komentář. Díl 2*. Praha: Polygon, 2002, s. 1050.

v prekluzivní lhůtě 3 měsíců od rozhodnutí v dědickém řízení. Tato úprava obsažená v ustanovení § 116 odst. 2 ObchZ kopíruje obecné ustanovení § 148 odst. 1 ObchZ o zrušení účasti na společnosti, není tedy zřejmé, jaký účel zákonodárce touto speciální normou sledoval. Právní věda se v podstatě shoduje, že význam speciální úpravy by měl spočívat v posuzování jednotlivých případů v praxi, kdy u dědice je nutno zohlednit fakt, že za předpokladu, že nechtěl odmítnout dědictví jako celek, neměl jiné volby než se stát společníkem.¹¹¹ Přesto se domnívám, že bylo-li úmyslem zákonodárce nějakým způsobem zvýhodnit dědice, tj. osobu, která se stala společníkem „nedobrovolně“, v řízení o zrušení účasti na společnosti, bylo by *de lege ferenda* vhodné postavení dědice oproti ostatním společníkům blíže vymezit.

Nad rámec úpravy ustanovení § 148 odst. 1 ObchZ pak zákon dědice, který se domáhá zrušení své účasti na společnosti, zprošťuje povinnosti osobně se podílet na činnosti společnosti. Zákon tak předvídá situaci, kdy dědic (na rozdíl od osoby, která se stane společníkem na základě právního úkonu) nemusí být v konkrétním případě vůbec schopen takovéto účasti. Nebylo by pak ani zájmem společnosti samotné, aby osoba bez potřebných předpokladů byla vázána k výkonu určité funkce.

Z možnosti domáhat se zrušení účasti na společnosti je však vyloučen výslovným zákonným zákazem dědic, který by byl jediným společníkem. Tato výjimka koresponduje se zákazem vyloučení dědění v případě smrti jediného společníka a sleduje tentýž účel tj. zamezení nepřipustné absence personálního substrátu společnosti. Nadto dědic, který se stane jediným společníkem společnosti s ručením omezeným, může sám rozhodovat o jejím dalším osudu. Nebylo by ani účelné z hlediska procesní ekonomie, ani v zájmu samotného dědice, kterého se to týká, aby se soudy zabývaly otázkou, která je plně v jeho dispozici.

Problémová může být aplikace ustanovení § 116 odst. 2 ObchZ ve vztahu k podílu, který je součástí společného jmění manželů ačkoliv společníkem je pouze jeden z manželů (blíže viz 3.2.1). Zemře-li jeden z manželů je třeba vypořádat jejich společné jmění, jehož součástí je i obchodní podíl na společnosti. Právní důsledky smrti jednoho z manželů pak budou ve vztahu k obchodnímu podílu odlišné podle toho, zda zesnulý manžel byl či nebyl společníkem ve smyslu ustanovení § 143 odst. 2 ObčZ.

Pakliže zemřelý manžel nebyl společníkem, druhý manžel – společník – pak nabude obchodní podíl do svého výlučného majetku nebo nabude spolumajitelský podíl na obchodním podílu více dědiců. V tomto ohledu bude ve vztahu dědiců, z nichž jeden byl manželem zemřelého, podle

¹¹¹ Srov. DĚDIČ, Jan. *Obchodní zákoník: komentář. Díl 2*. Praha: Polygon, 2002, s. 1045; DVOŘÁK, Tomáš. *Společnost s ručením omezeným*. 3. vydání. Praha: ASPI, 2008. s. 129.

všeho nutno aplikovat ustanovení § 114 odst. 3 ObchZ a vznikne tedy společný obchodní podíl. Přesto nelze než se pozastavit nad legislativní konstrukcí, jejímž důsledkem je přechod práv spojených s podílem, jejichž subjektem zůstavitel dle ustanovení § 143 odst. 2 ObčZ vůbec nebyl, na dědice. Toto je tedy další z negativních důsledků výše zmíněné úpravy majitelství obchodního podílu ve vztahu ke společnému jmění manželů, přičemž já osobně nevidím žádný přínos této konstrukce ani ve vztahu manželů ani ve vztahu ke společnosti.

Zemře-li manžel – nespolečník a společenská smlouva současně vylučuje dědění podílu, je situace ještě komplikovanější. Jednou z možností, o které lze uvažovat, je aplikace ustanovení § 116 odst. 3 ObchZ¹¹² rovněž na tento „subpodíl“, přičemž valná hromada by následně rozhodovala o převodu „subpodílu“ buďto na manžela – společníka, který by se tak stal výlučným majitelem podílu, nebo na třetí osobu, což v důsledku opět znamená vznik společného obchodního podílu. Jako další možnost se nabízí rozdělení podílu při přechodu „subpodílu“ na společnost. Toto řešení se jeví jako pro praxi výhodnější, avšak bez právního důvodu, řekla bych, zbavuje společníka možnosti výkonu práv ve vztahu k celému obchodnímu podílu a ten se nadále stává subjektem již pouze obchodního podílu nového – menšího.

Další úvahy mě pak vedou k alternativě, že v případě, že společenská smlouva zakazuje dědění podílu po zemřelém „společníkovi“, ponechá se toto ustanovení neaplikované ve vztahu k manželovi – nespolečníkovi a subjektem obchodního podílu bude nadále pouze pozůstalý manžel. Obdobnou variantou pak může být neaplikovat ustanovení § 116 ObchZ o dědění podílu na „subpodíl“. V rámci postupu soude dle ustanovení § 175l OSŘ, pak nedojde k zařazení „subpodílu“ do dědictví. Lze přitom uvažovat o možnosti zařadit do aktiv dědictví pohledávku vůči pozůstalému manželovi, kde předmětem plnění by byla majetková kompenzace za obchodní podíl¹¹³. K podobnému závěru dospěla část právní teorie, poněkud nejasné se mi však jeví odůvodnění, že „...obchodní podíl bude v rámci dědického vypořádání přikázán manželovi, který je společníkem...“¹¹⁴. Bylo-li úmyslem autora to, že „subpodíl“ nabude manžel z titulu dědění, pak se k tomuto názoru nemohu přiklonit.

Zemře-li manžel, který je společníkem a společenská smlouva dědění obchodního podílu nevylučuje, pak může druhý manžel nabýt obchodní podíl opět buďto do výlučného vlastnictví

¹¹² § 116 odst. 3 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů: „*Nepřechází-li obchodní podíl na dědice nebo právního nástupce, použije se obdob ustanovení § 113 odst. 5 a 6.*“; § 113 odst. 5 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů „*Obchodní podíl vyloučeného společníka přechází na společnost, která jej může převést na jiného společníka nebo třetí osobu. O převodu rozhoduje valná hromada.*“.

¹¹³ V duchu zásad vypořádání společného jmění, kterými je soud, který vede řízení o dědictví, vázán.

¹¹⁴ BARTOŠÍKOVÁ, Miroslava, ŠTENGLOVÁ, Ivana. *Společnost s ručením omezeným*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 85.

anebo, je-li dědiců více a nedohodou se jinak, nabude podíl společně s ostatními dědici a vznikne tak společný obchodní podíl.

Problematická je opět situace, kdy společenská smlouva dědění vylučuje a zemřel ten z manželů, který je společníkem. Aplikací ustanovení § 116 bychom museli dospět k závěru, že uvolněný „subpodíl“ přechází na společnost, což by znamenalo, že ve zbytku by subpodíl byl v majetku osoby, která není společníkem. Ačkoliv tato situace je obdobná pro obchodní podíl ve společném jmění, pro osoby, které nejsou manžely, nemá takováto konstrukce oporu v zákoně a je nutno ji dle mého odmítnout.

Pokud neaplikujeme na „subpodíl“ ustanovení o dědění obchodního podílu, pak se analogicky ke shora prezentovanému názoru nabízí řešení, že obchodní podíl se nemůže stát součástí dědictví a postupem dle ustanovení § 1751 odst. 1 OSŘ soud rozhodne o tom, že je výlučným majetkem pozůstalého manžela. Pak by ovšem byl podíl ve výlučném majitelství osoby, která není společníkem, což je situace, která je u společnosti s ručením omezeným pojmově vyloučena. Tomu mimo jiné nasvědčuje i to, že dokonce i v případě převodu obchodního podílu na třetí osobu (ustanovení § 115 odst. 2 ObchZ) či v případě přistoupení do společnosti při zvýšení základního kapitálu (ustanovení § 143 odst. 6) požaduje obchodní zákoník prohlášení o přistoupení ke společenské smlouvě. Tyto úvahy vedou k závěru, že je nezbytné, aby manžel, který nabyt obchodní podíl přistoupil ke společenské smlouvě. Analogicky lze dovodit, že i v tomto případě by mělo dojít k přistoupení jednostranným právním úkonem – prohlášením o přistoupení s úředně ověřeným podpisem. Vzhledem k tomu, že pozůstalý manžel již je majitelem obchodního podílu, na což společnost nemůže mít žádný vliv, lze zřejmě uzavřít, že souhlas valné hromady s takovým přistoupením by nebyl potřebný.¹¹⁵

Výše uvedené řešení však z mého úhlu pohledu koliduje s účelem zákona a vylučuje zákonem danou možnost společnosti ovlivňovat budoucí složení členské základny. Domnívám se, že tento výklad je příliš extenzivní a nemohu se k němu přiklonit. Je tedy třeba hledat řešení, které neohýbá zákon tak hrubým způsobem. Osobně tedy uvažuji rovněž řešení, kdy smrtí manžela společníka by došlo k zániku jeho účasti na společnosti a ustanovení § 116 odst. 3 ObchZ by se aplikovalo ve vztahu k celému podílu. Právo na vypořádací podíl by pak v dědickém řízení bylo postupem dle § 1751 odst. 1 OSŘ zčásti přiznáno pozůstalému manželovi a z části zařazeno do aktiv dědictví. Pozůstalý manžel by tak nebyl zkrácen na svých majetkových právech, což je

¹¹⁵ BARTOŠÍKOVÁ, Miroslava, ŠTENGLOVÁ, Ivana. *Společnost s ručením omezeným*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 86.

hlavním argumentem pro zařazení obchodního podílu mezi majetek ve společném jmění, přičemž nelze považovat za závadný stav, kdy by se nestal subjektem práv, jejichž subjektem nebyl ani za trvání manželství.

Jediný spolehlivý závěr, který lze v poměru k dědění obchodního podílu ve společném jmění manželů, učinit je ten, že mezery v právní úpravě jsou v tomto směru tak velké, že tento stav je dlouhodobě neudržitelný. Je tedy nutno apelovat na zákonodárce, aby při rekodifikaci soukromého práva zohlednil rovněž tyto otázky.

3.6. Vydržení obchodního podílu

Jednou z dalších otázek, které přinesla právní praxe ve vztahu k obchodnímu podílu, je otázka způsobilosti podílu stát se předmětem držby a tedy v důsledku možnosti nabytí majitelství podílu vydržením. Těmito otázkami se již ve své rozhodovací praxi zabýval též Nejvyšší soud¹¹⁶.

Nejvyšší soud rozhodoval o dovolání proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci, kterým bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně o povolení změny zápisu v obchodním rejstříku v souvislosti s deklarovanou neplatností smlouvy o převodu obchodního podílu. Navrhovatelé v řízení odvolacím i dovolacím namítli, že i kdyby byly závěry soudu prvního stupně o neplatnosti smlouvy o převodu podílu správné, nelze provést změnu zápisu, neboť obchodní podíly vydrželi ve smyslu ustanovení § 134 odst. 1 ObčZ.

Odvolací soud námitku vydržení odmítl s odůvodněním, že vydržení obchodního podílu není možné, jelikož dle ustanovení § 134 ObčZ lze vydržením nabýt pouze věcné právo, o kterém tak stanoví zákon. Dovolací soud shledal v řešení otázky, zda lze vydržet majetkové právo k obchodnímu podílu, zásadní právní význam. Vzal tedy dovolání za přípustné a rozhodl o něm, přičemž dospěl k opačnému závěru než soud odvolací a připustil možnost nabýt právo k obchodnímu podílu vydržením.

Ve své argumentaci se Nejvyšší soud opíral zejména o povahu podílu, který ačkoliv není věcí, jsou s ním spojena práva a povinnosti společníka společnosti s ručením omezeným. Potud je pak podíl na společnosti s ručením omezeným srovnatelnou kvalitou jako akcie, přičemž podle platné

¹¹⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2007, sp. zn. 29 Odo 1216/2005 a shodně rovněž usnesení ze dne 31. 10. 2007 sp. zn. 29 Odo 794/2006.

právní úpravy¹¹⁷ lze akcii vydržet jako věc movitou. S ohledem na shodný charakter podílu na společnosti s ručením omezeným a akcie tedy nelze odmítnout možnost vydržení tohoto podílu, jelikož by to znamenalo menší míru ochrany a také menší míru právní jistoty osob, které jsou v dobré víře o tom, že se staly společníky společnosti s ručením omezeným. Dalším argumentem je tedy i teleologický výklad institutu vydržení v souvislosti se zásadou právní jistoty, na které spočívá obchodní zákoník.

K uvedenému rozhodnutí již zaujala stanovisko i právní věda, a to dá se říci kladné. Kritizovány jsou ovšem nedostatky v argumentaci rozhodnutí, která je spíše skromná a otevírá tak prostor pro spekulace a kritiku zaujatého postoje. Jedním z autorů, kteří komentovali toto průlomové rozhodnutí byl K. Eliáš. Autor se ztotožňuje se závěry Nejvyššího soudu a připojuje některé další podpůrné argumenty, zejména pak akcentuje hledisko ústavní konformity výkladu zákona, které v odůvodnění rozsudku zcela chybí.

„Zásadní význam má čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, podle jehož první věty má každý právo vlastnit majetek. Tím je vlastnictví ‚majetku‘ poskytnuta ústavněprávní ochrana. Není pochyb, že majetkem Listina nerozumí jen hmotné věci..., ale i jiné majetkové hodnoty a majetková práva vůbec. Že pod tento výměr spadá i vlastnění obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným, není pochyb... druhá věta čl. 11 odst. 1 LPS stanoví, že vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu. Listina, jak plyne z první věty citovaného ustanovení, nemá na mysli vlastnické právo k hmotné věci, ale vlastnictví majetku. Proto nelze činit rozdíl mezi vlastněním hmotné věci nebo akcie a vlastněním obchodního podílu. V těch i oněch případech odpovídá požadavku ústavní konformity stejný přístup k ochraně příslušných práv.“¹¹⁸

Z řad teoretiků právní vědy však zazněla i kritika předmětného judikátu, která poukazuje zejména na výslovnou úpravu ustanovení § 134 ObčZ a rovněž na specifika úpravy podílu ve společnosti s ručením omezeným. Na tyto aspekty upozornil např. J. Buryan.¹¹⁹ Autor argumentuje výslovným zněním ustanovení § 134 odst. 1 ObčZ které spojuje vydržení s nabytím vlastnického práva k věci. Obchodní podíl není věc v právním smyslu, ale jiná majetková hodnota, tudíž § 134 ObčZ na obchodní podíl přímo nedopadá. Dále kritizuje analogii k movitým věcem, jelikož ve vztahu k obchodnímu podílu chybí zákonná úprava, ačkoliv ve

¹¹⁷ Ustanovení § 1 odst. 2 zák. č. 591/1992 Sb, o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů: „*Na cenné papíry se vztahují ustanovení o věcech movitých, nestanoví-li tento nebo zvláštní právní předpis jinak.*“

¹¹⁸ ELIÁŠ, Karel. Vydržení obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným – nevyslovené argumenty. *Obchodněprávní revue*, roč. 2009, č. 1, s. 17.

¹¹⁹ BURYAN, Jan. Vydržení obchodního podílu. *Právní rádce*, roč. 2008, č. 6, s. 18.

vztahu k cenným papírům (nebo obdobně u nebytových prostor) byla zvolena konstrukce výslovného ustanovení zákona. Argumentem *a contrario* tedy vyvrací možnost aplikace ustanovení o věcech movitých na obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným. V neposlední řadě pak upozorňuje na rozdíly práv akcionáře a společníka společnosti s ručením omezeným, který je se společností více spjat, o čemž svědčí mj. ručitelský závazek společníka, potencionální příplatková povinnost nebo obligatorní prohlášení nabyvatele podílu o přistoupení ke společenské smlouvě. Vzhledem k těmto rozdílům nepovažuje autor za odůvodněné dovozovat obdobu vydržení obchodního podílu s odkazem na možnost vydržet vlastnické právo k akci.

Další kritické hlasy pak zpochybňovaly způsobnost obchodního podílu jakožto jiné majetkové hodnoty být předmětem držby. Tyto úvahy jsou opět vedeny se zřetelem ke znění platné právní úpravy a omezují se na výklad spíše gramatický. Platná právní úprava držby a oprávněné držby v ustanovení § 129 a 130 ObčZ předpokládá držbu věci nebo práva, které připouští trvalý nebo opětovný výkon. O držbě jiné majetkové hodnoty (ustanovení § 118 odst. 1 ObčZ) ve smyslu obchodního podílu zde není ani zmínka, přičemž historicky vzato se podobná úvaha nikde neobjevuje, což je zde hlavním argumentem pro odmítnutí možnosti vydržení obchodního podílu. Další námitkou je pak tvrzená nemožnost obchodní podíl, chápaný jako právo, vykonat způsobem relevantním pro vydržení.¹²⁰

Výše uvedené argumenty kritiků tohoto postoje dle mého neobstojí. Jsem toho názoru, že závěry Nejvyššího soudu jsou v souladu s principy soukromého práva (zejména s principy právní jistoty a ochrany dobré víry)¹²¹ a jako takové je nelze odmítnout z čistě pozitivistických důvodů. Přesto je tato situace poměrně znepokojivá, neboť další aspekt obchodního podílu je dovozován pouze judikaturou, která není pramenem práva. Musíme se tedy spokojit se závěrem, že vydržení obchodního podílu vyplývá z analogie ve smyslu ustanovení § 853 ObčZ. Zde je jeden z dalších příkladů interpretačních i aplikačních obtíží zapříčiněných převládajícím doktrinálním pojetím věcí v právním smyslu jakožto hmotných předmětů za předpokladu, že jsou ovladatelné a užitečné.

3.7. Uvolněný obchodní podíl

V životě společnosti nastávají často situace, zákonem předpokládané, kdy po ukončení účasti společníka na společnosti jeho podíl nepřechází ihned na právního nástupce a je tedy po určitou

¹²⁰ Srov. PEŤR, Bohuslav. Ještě jednou k vydržení obchodního podílu. *Obchodněprávní revue*, roč. 2009, č. 6, s. 159.

¹²¹ Shodně DVOŘÁK, Tomáš. *Společnost s ručením omezeným*. 3. vydání. Praha: ASPI, 2008. s. 132.

dobu „volný“. V této souvislosti se pak hovoří o „uvolněném obchodním podílu“, přičemž takový to podíl přechází dočasně na společnost. Situace, ve kterých dochází k přechodu na společnost upravuje obchodní zákoník na více místech¹²². Právní režim uvolněného obchodního podílu je však ve všech těchto případech stejný.

Dle dispozitivního ustanovení § 113 odst. 5 ObchZ může společnost uvolněný obchodní podíl převést. Tato dispozice je nepochybně realizována na základě smlouvy o převodu obchodního podílu. Podle ustanovení § 120 ObchZ však společnost nemůže nabývat vlastních obchodních podílů. Přikláním se k názoru, že v tomto případě jde o ustanovení zvláštní a společnost tedy bude převodcem podílu, přičemž bude jednat vlastním jménem nikoliv jménem bývalého společníka. Rovněž dikce zákona tomu nasvědčuje, stejně jako systematický výklad¹²³.

Nedojde-li k převodu obchodního podílu musí valná hromada rozhodnout buď o snížení základního jmění o vklad vyloučeného společníka, nebo o tom, že ostatní společníci převezmou jeho vklad v poměru svých obchodních podílů, a to ve lhůtě šesti měsíců ode dne, kdy došlo k vyloučení společníka. Sankcí za nesplnění těchto povinností je možnost soudu zrušit společnost a nařídít její likvidaci (i bez návrhu). Vrchní soud v Praze dovodil, že podíl může být platně převeden i po uplynutí této lhůty a pravomoc soudu ke zrušení společnosti tímto zaniká¹²⁴.

K výše uvedeným alternativám postupu je třeba doplnit, že určité interpretační potíže činí „převzetí“ podílu ostatními společníky. Otázkou je, zda příslušné části uvolněného obchodního podílu přecházejí na jednotlivé společníky na základě usnesení valné hromady nebo se i v tomto případě uzavírá smlouva o převodu části obchodního podílu. Nelze ani vyloučit, že v rámci usnesení valné hromady o převzetí částí obchodního podílu ostatními společníky bude určena i úplata za převzetí obchodního podílu, jelikož účelem tohoto ustanovení je financování výplaty vypořádacího podílu. Konstrukce přechodu podílu z titulu usnesení valné hromady se tedy jeví efektivnější, neboť nezávisí na ochotě společníka k uzavření smlouvy o převodu části podílu.¹²⁵

3.8. Zastavení obchodního podílu

Před 1. 1. 2001 nebylo možno zřídit zástavní právo k obchodnímu podílu, ačkoliv tato možnost byla právní teorií diskutována a vesměs akceptována zjm. s ohledem na ústavní princip

¹²² Jmenovitě v následujících ustanoveních zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů: § 113 odst. 4; § 121 odst. 1; § 116 odst. 3; § 148 odst. 1 a 2; § 149a.

¹²³ Ustanovení § 113 odst. 1 věta první zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku ve znění pozdějších předpisů: „Obchodní podíl vyloučeného společníka přechází na společnost, která jej může převést na jiného společníka nebo třetí osobu.“; dle ustanovení § 149 vyloučením společníka jeho účast zaniká, není tedy nadále subjektem práv a povinností spojených s podílem (s výjimkou práva na vypořádání) a nemůže tedy podíl platně převést.

¹²⁴ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 14. 12. 2000, sp. zn. 7 Cmo 783/2000.

¹²⁵ ŠTENGLOVÁ, Ivana. Uvolněný obchodní podíl. *Obchodní právo*, roč. 1998, č. 7, s. 13.

„co není zákonem zakázáno, je dovoleno“ a též zásadu smluvní volnosti účastníků soukromoprávních vztahů. Způsobilst podílu být zástavou lze dovodit z jeho charakteru samostatně disponovatelné majetkové hodnoty.¹²⁶

K zakotvení zástavního práva k obchodnímu podílu došlo novelou občanského zákoníku provedenou zákonem č. 367/2000 Sb., která v ustanovení § 153 do výčtu hodnot způsobilých být zástavou připojuje obchodní podíl a v ustanovení § 154 zakotvuje aplikaci občanského zákoníku na zástavní právo k obchodnímu podílu. Odchytky od obecné úpravy pak byly upraveny novelou obchodního zákoníku zákonem č. 370/2000 Sb. Obě citované novely nabyly účinnosti 1. 1. 2001. Ustanovení § 117a odst. 8 ObchZ pak vymezuje vztah mezi úpravou v občanském a obchodním zákoníku a to na obecném principu *lex specialis derogat generali*. Nestanoví-li obchodní zákoník jinak, použije se ustanovení občanského zákoníku o zástavním právu k movitým věcem.

3.8.1. Vznik zástavního práva

V souladu s ustanovením § 156 odst. 1 ObčZ vzniká smluvní zástavní právo na základě písemné smlouvy podle ustanovení § 552 ObčZ. Speciálním formálním požadavkem obchodního zákoníku jsou pak úředně ověřené podpisy. Obsahové náležitosti smlouvy jsou upraveny jen v zákoníku občanském v ustanovení § 156 odst. 2 a jsou jimi specifikace zástavy a zajišťované pohledávky. K identifikaci podílu jakožto zástavy by dle mého mělo postačit označení společníka, výše jeho podílu a společnosti, na které má tento podíl.

Nad rámec obecné úpravy občanského zákoníku jsou předpokladem vzniku zástavního práva k obchodnímu podílu též souhlas valné hromady, v případě že je vyžadován pro převod podílu, a zápis zástavního práva k podílu do obchodního rejstříku. Souhlas valné hromady se vyžaduje proto, že valná hromada již nemůže ovlivnit, komu bude zastavený obchodní podíl prodán dojde-li na uspokojení ze zástavy, jak vyplývá z ustanovení § 117a odst. 4 ObchZ. Jelikož obchodní zákoník nestanovuje pro přijetí souhlasu valné hromady kvalifikovanou většinu hlasů postačí prostá většina dle ustanovení § 127 odst. 3 ObchZ, což koresponduje s úpravou schvalování převodu obchodního podílu (blíže viz 3.4.2). Souhlas valné hromady je předpokladem vzniku zástavního práva, není proto vyloučeno, že tento souhlas může být udělen až po uzavření platné zástavní smlouvy.¹²⁷

Zástavní právo k podílu vzniká ke dni jeho zápisu do obchodního rejstříku. Ustanovení § 117a odst. 3 ObchZ blíže stanoví, že návrh na zápis jsou oprávněni podat zástavní věřitel nebo

¹²⁶ Srov. ELIÁŠ, Karel. *Společnost s ručením omezeným*. Praha: Prospektum, 1997, s. 96.

¹²⁷ Srov. DĚDIČ, Jan. *Obchodní zákoník: komentář. Díl 2*. Praha: Polygon, 2002, s. 1055

zástavce. Dále je zde zakotvena povinnost přiložit zástavní smlouvu (popř. listiny osvědčující zánik zástavního práva) a notářský zápis o usnesení valné hromady, kterým byl udělen souhlas ke vzniku zástavního práva, je-li potřeba. V ostatním platí obecná úprava rejstříkového řízení upravená v části první obchodního zákoníku (§ 27 an. ObchZ).

3.8.2. Zánik zástavního práva

Jestliže zajištěný závazek není splněn řádně a včas, vzniká zástavnímu věřiteli oprávnění na uspokojení ze zástavy. Podmínky výkonu tohoto oprávnění stanoví speciálně ustanovení § 117a odst. 4 ObchZ a sice jako způsoby uspokojení ze zástavy připouští prodej obchodního podílu na náklady dlužníka v obchodní veřejné soutěži nebo ve veřejné dražbě, umožňuje-li to zvláštní právní předpis. Zákon o dražbách připouští prodej obchodního podílu v nedobrovolné dražbě tj. dražbě prováděné na návrh věřitele, jehož pohledávka je přiznána vykonatelným soudním rozhodnutím, vykonatelným rozhodčím nálezem nebo vykonatelným notářským zápisem¹²⁸. Převodem obchodního podílu v obchodní veřejné soutěži nebo ve veřejné dražbě zástavní právo k němu zaniká (srov. ustanovení § 117a odst. 5 ObchZ).

Ačkoliv zřízení zástavního práva k obchodnímu podílu nezbavuje jeho majitele práv společníka, dle ustanovení § 117a odst. 6 ObchZ veškerá plnění, na která vznikne po splatnosti zajištěné pohledávky společníkovi nárok na základě účasti ve společnosti, náležejí do výše zajištěné pohledávky a jejího příslušenství zástavnímu věřiteli a započítávají se na zajištěnou pohledávku. Další ustanovení, které chrání zástavního věřitele pro případ, že dosažení uspokojení ze zástavy není možné tj. v případě, že se nepodaří obchodní podíl úplatně převést, je oprávnění vykonávat práva spojená se zastaveným obchodním podílem, a to od okamžiku neúspěšného pokusu o jeho prodej zakotvené v § 117a odst. 7 ObchZ.

Takzvaná „propadná zástava“ je v našem právním řádu zakázána a to výslovně v ustanovení § 169 písm. e) ObčZ. Co do výsledku myslím obdobnou konstrukci, ovšem na principu smluvní volnosti, zakotvuje obchodní zákoník v ustanovení § 117a odst. 7 ObchZ. Toto ustanovení umožňuje dohodu zástavního věřitele a dlužníka o převodu obchodního podílu na úhradu dluhu, a to na základě smlouvy o převodu obchodního podílu se všemi jejími náležitostmi. Nadto se vyžaduje, aby ve smlouvě bylo uvedeno, že se obchodní podíl převádí na úhradu dluhu a rovněž důvod a výše tohoto dluhu. Souhlas valné hromady se k převodu podle výše uvedeného ustanovení nevyžaduje, což vyplývá ze samotné logiky věci, jelikož není vyžadován ani pro uspokojení ze zástavy dle ustanovení § 117a odst. 4 ObchZ. Pro účely převodu zastaveného

¹²⁸ Srov. ustanovení § 36 odst. 1 a 4 zákona č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ve znění pozdějších předpisů.

obchodního podílu na úhradu dluhu musí být hodnota podílu stanovena znalcem jmenovaným soudem na návrh zástavního věřitele. Na základě tohoto posudku lze pak určit částku, o niž převyšuje hodnota obchodního podílu stanovená znaleckým posudkem dlužnou pohledávku s příslušenstvím, včetně nákladů znaleckého posudku. Tuto částku je po převodu obchodního podílu zástavní věřitel povinen vyplatit zástavci.¹²⁹

3.9. Obchodní podíl jako pohledávka

Shora uvedené aspekty obchodního podílu jsou mu vlastní po dobu trvání účasti společníka na společnosti. V okamžiku, kdy tato účast zaniká jinak než z titulu převodu podílu, společník přestává být subjektem podílu a naopak mu vzniká nárok na vypořádací podíl či podíl na likvidačním zůstatku. Obecnou úpravu ve vztahu ke společnosti s ručením omezeným doplňují ustanovení § 150 a 153 ObchZ.

3.9.1. Vypořádací podíl

Právo společníka na vypořádání při zániku jeho účasti na společnosti řadíme k základním právům obsaženým v institutu obchodního podílu. Obecná úprava tohoto oprávnění je obsažena v ustanovení § 61 odst. 2 ObchZ. Pro právní režim obchodního podílu na společnosti s ručením omezeným je pak speciální úprava zakotvena v ustanovení § 150 ObchZ jehož odstavec 1 normuje, že jestliže na společnost přešel obchodní podíl společníka, jehož účast ve společnosti skončila, vzniká takovému společníku nebo jeho právnímu nástupci právo na vypořádací podíl. Podmínkou vzniku oprávnění je tedy přechod podílu společníka na společnost¹³⁰. Jinými slovy, pokud je osoba sukcesora odlišná od společnosti, právo nevznikne.

Bývalý společník, kterému vniklo právo na vypořádací podíl se ze zákona stává ručitelem za splnění vkladové povinnosti, pokud vklad nebyl dosud splacen (srov. ustanovení § 150 odst. 2 ObchZ). Je nasnadě, že toto ustanovení má význam zejména v situaci, kdy účast společníka byla ukončena vyloučením pro nesplnění vkladové povinnosti. V souladu s ustanovením § 261 odst. 3 písm. a) se vztah ručení bude řídit ustanovením § 303 an. ObchZ.

Vypořádací podíl společníka se určuje podle poměru jeho obchodního podílu k obchodním podílům ostatních společníků, nestanoví-li společenská smlouva jinak. Tímto dispozitivním

¹²⁹ Srov. BARTOŠÍKOVÁ, Miroslava, ŠTENGLOVÁ, Ivana. *Společnost s ručením omezeným*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 104.

¹³⁰ K přechodu dochází na základě následujících ustanovení zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů: § 113 odst. 4; § 121 odst. 1; § 116 odst. 3; § 148 odst. 1 a 2; § 149a.

ustanovením § 150 odst. 1 ObchZ je vyčerpána úprava stanovení výše vypořádacího podílu na společnosti s ručením omezeným, v ostatním tedy nastupuje úprava obecná. Z ustanovení § 61 odst. 2 ObchZ vyplývá, že se výše vypořádacího podílu stanoví z vlastního kapitálu zjištěného z mezitímní, řádné nebo mimořádné účetní závěrky (popř. z posudku znalce stanoví-li tak společenská smlouva). Rozhodný je den zániku účasti společníka na společnosti. Jak již bylo řečeno v úvodním výkladu hodnota podílu kolísá ve v závislosti na hospodářské situaci společnosti, proto ani vypořádací podíl nebude zpravidla roven výši vkladu společníka. Neplyne-li ze společenské smlouvy nebo stanov něco jiného, vyplácí se vypořádací podíl v penězích.¹³¹

Splatnost vypořádacího podílu je podmíněna splacením vkladu. Je-li vklad splacen, nastává bezprostředně poté, co společnost splnila povinnost podle § 113 odst. 5 nebo 6 ObchZ. V opačném případě je splacení vkladu odkládací podmínkou splatnosti vypořádacího podílu. Společenská smlouva může lhůtu pro splatnost prodloužit, avšak je třeba dbát na soulad se zásadou dobrých mravů.

3.9.2. Podíl na likvidačním zůstatku

Obecné ustanovení § 61 odst. 4 ObchZ zakládá právo společníka na podíl na majetkovém zůstatku, který vyplynul z likvidace, byla-li společnost zrušena s likvidací. Tento majetkový zůstatek je označován jako podíl na likvidačním zůstatku. Toto právo je upraveno shodně s obecnou úpravou pro společnost s ručením omezeným v ustanovení § 153, kde je rovněž stanoven způsob určení výše podílu na likvidačním zůstatku a to shodně s výší podílu vypořádacího, poměrem obchodních podílů. I zde je pak možnost společenskou smlouvou založit v tomto ohledu nerovné postavení společníků a určit výši podílu na likvidačním zůstatku odlišně. V ostatním platí, co bylo řečeno v rámci výkladu k obecné úpravě podílu na likvidačním zůstatku.

3.10. Postižení obchodního podílu ve výkonu rozhodnutí

Poměrně zajímavý vývoj lze sledovat v našem právním prostoru ve vztahu k postižitelnosti obchodního podílu výkonem rozhodnutí. Před novelou nebyla tato alternativa zákonem výslovně připuštěna. Rozhodovací praxe soudů zaujala negativní stanovisko a poměrně kategoricky možnost exekuce na obchodní podíl odmítla, a to s odůvodněním, že obchodní podíl je podle § 114 odst. 1 ObchZ souborem práv a povinností, nikoli majetkovým právem ve smyslu

¹³¹ Srov. ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Obchodní zákoník: komentář*. 12. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 465.

ustanovení § 320 OSŘ¹³². Při této argumentaci nebyl vztah do úvahy text druhého odstavce zmíněného ustanovení, který vylučuje jako předmět exekučního řízení podíl ve stavebním bytovém družstvu a indikuje tedy postižitelnost podílů společníků na jiných korporacích. Doktrína proto stanovisko judikatury odmítla.¹³³

S ohledem na nedostatečnou právní úpravu byla tedy přijata novela občanského soudního řádu provedená zákonem č. 30/2000 Sb., která ustanovení o postižení jiných majetkových práv doplnila o nové ustanovení § 320a¹³⁴ a umožnila tak postihnout výkonem rozhodnutí i účast povinného v obchodní společnosti nebo družstvu. Aplikace výše uvedeného ustanovení je tak podmíněna zánikem účasti společníka ve společnosti, Proto bylo citovaná novelou změněno rovněž ustanovení § 148 ObchZ¹³⁵. Uvolněný obchodní podíl pak přechází na společnost, která s ním naloží stejně, jako při vyloučení společníka ze společnosti.¹³⁶

Při přijímání nové samostatné úpravy exekučního řízení pak byla postižitelnost obchodního podílu pak byla výslovně zakotvena do ustanovení § 63 EŘ. Vedle soudního výkonu rozhodnutí je tedy podíl postižitelný rovněž v exekuci. Takto přijatou právní úpravou bylo tedy postaveno najisto, že předmětem těchto řízení může být též podíl v obchodní společnosti, některé další aspekty pak vyjasnila až rozhodovací praxe vyšších soudů.

Jelikož obchodní zákoník na rozdíl od konkursu na majetek jediného společníka neobsahuje speciální úpravu pro případ exekuce na obchodní podíl jediného společníka, nejvyšší soud se zabýval otázkou, zda je v tomto případě výkon rozhodnutí (či exekuce) přípustný. Soud se k této otázce vyslovil kladně s tím, že jiný závěr nemá oporu v zákoně¹³⁷.

Logicky pak navazuje problém, zda může společnost poté, co na ni přešel obchodní podíl

¹³² Srov. z odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 2 Odon 46/97: „Obchodní podíl se vyjadřuje v penězích a má tudíž majetkový aspekt, je souborem majetkových a nemajetkových práv a povinností. Tento soubor práv a povinností jako celek představuje míru účasti společníka na čistém obchodním jmění (v peněžním ocenění) a současně míru účasti společníka na řízení a kontrole společnosti. Majetkový aspekt, popř. majetkové právo nelze ze souboru uvedených práv vydělit jako samostatné majetkové právo, které by mohlo být předmětem výkonu rozhodnutí.“

¹³³ Srov. ELIÁŠ, Karel. Exekuce na obchodní podíl. Bulletin advokacie, roč. 1996, č. 8, s. 66.

¹³⁴ Ustanovení § 320a odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu ve znění pozdějších předpisů: „zaniká-li nařízením výkonu rozhodnutí podle § 320 odst. 1 účast povinného v obchodní společnosti ... postihuje výkon rozhodnutí pohledávku povinného z práva na vypořádací podíl, popřípadě z práva na podíl na likvidačním zůstatku“.

¹³⁵ Ustanovení § 148 odst. 2 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů: „... pravomocné nařízení výkonu rozhodnutí postižením obchodního podílu společníka ve společnosti nebo vydání exekučního příkazu k postižení obchodního podílu společníka ve společnosti po právní moci usnesení o nařízení exekuce má stejné účinky jako zrušení jeho účasti ve společnosti soudem.“.

¹³⁶ KÜRTIOVÁ S.: Exekuce k postižení obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným. Ad Notam, roč. 2004, č. 3, s. 66.

¹³⁷ Srov. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 2. 2005 sp. zn. 29 Cdo 391/2003.

jejího jediného společníka, jehož podíl byl postižen exekučním příkazem, po právní moci usnesení o nařízení exekuce, jako jediný společník v působnosti valné hromady platně rozhodnout o převodu obchodního podílu podle § 113 odst. 5 ObchZ. Nejvyšší soud později dovodil, že tento postup je přípustný a předešel tak dalším polemikám na toto téma, ve kterých někteří autoři tento výklad odmítali s ohledem na absenci oprávnění společnosti vykonávat za této situace práva společníka (srov. ustanovení § 120 odst. 2 ObchZ) a vyvozovali proto nutnost likvidace společnosti¹³⁸. Nejvyšší soud však vycházel ze vztahu speciality ustanovení § 148 odst. 2 ObchZ k ustanovení § 120 odst. 2 ObchZ. Ve své argumentaci uvedl:

„...Jak již Nejvyšší soud uzavřel v usnesení ze dne 27.11. 2005, sp. zn. 29 Odo 393/2005 ... je účelem úpravy zániku účasti společníka ve společnosti v důsledku vydání exekučního příkazu k postižení obchodního podílu zajistit, aby byla pohledávka oprávněného, k jejímuž uspokojení byl vydán exekuční příkaz k postižení obchodního podílu, uspokojena co nejrationálnějšíм způsobem. Takovým způsobem je nepochybně výplata vypořádacího podílu společníka. Je tomu tak proto, že pokud by zákon upravoval exekuci prodejem obchodního podílu, nelze zajistit, aby se tento podíl vydražil ... K tomu je nezbytné, aby účast společníka ve společnosti zanikla. Z uvedených důvodů také, na rozdíl od úpravy prohlášení konkursu na majetek jediného společníka, v případě vydání exekučního příkazu k postižení obchodního podílu obchodní zákoník pro jediného společníka žádnou výjimku z úpravy ukončení účasti ve společnosti nestanoví. Pokud by tomu tak bylo, pozbývala by úprava vydání exekučního příkazu k postižení obchodního podílu jediného společníka zcela smysl, neboť by v jejím důsledku nebylo možno věřitele tohoto společníka uspokojit.“¹³⁹

Dalším aspektem postižení obchodního podílu výkonem rozhodnutí je pak situace, kterou bychom mohli označit za souběh exekučních příkazů, a to konkrétně je-li po vydání exekučního příkazu k prodeji podniku povinného vydán rovněž exekuční příkaz k postižení obchodního podílu. Pro praxi je důležité, zda vydáním exekučního příkazu k postižení obchodního podílu, zaniká účast společníka ve společnosti, byl-li již předtím vydán příkaz k prodeji podniku. I v tomto ohledu nám poskytla uspokojivou odpověď judikatura a to teleologickým a logickým výkladem ustanovení § 148 odst. 2 ObchZ, kterým dospěla k zamítavému postoji.

Výchozí je zde charakter obou výše zmíněných způsobů exekuce. O účelu úpravy zániku účasti společníka ve společnosti v důsledku vydání exekučního příkazu k postižení obchodního

¹³⁸ Srov. FILIPOVÁ, Jana. Exekuce k postižení obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným o jediném společníku. *Ad Notam*, roč. 2004, č. 5, s. 140.

¹³⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2006 sp. zn. 29 Odo 850/2006.

podílu již bylo pojednáno výše. Je tedy třeba doplnit, že při prodeji podniku, se kterým přejde na nabyvatele i obchodní podíl, zaniká účast společníka v souvislosti s tímto převodem (popř. zastavením exekuce po bezúspěšné dražbě). Není tedy důvod, aby účast společníka byla skončena na základě exekučního příkazu k postižení podílu.¹⁴⁰

Dle mého názoru je tedy současná úprava postihování obchodního podílu v soudním výkonu rozhodnutí nebo exekuci, za přispění výše uvedené judikatury, poměrně přehledná a jako taková v zásadě uspokojivá. Od počátečního zamítání návrhů se exekuce na obchodní podíl stala běžnou součástí právní praxe.

3.11. Koncepce obchodního podílu *de lege ferenda*

Pozitivní právní úprava i výklad otázek souvisejících s obchodním podílem ve společnosti s ručením omezeným postupně odstranily většinu diskutovaných nejasností. Za této situace však v evropském měřítku můžeme sledovat posun v chápání společnosti s ručením omezeným jako takové, v souvislosti s potřebami podnikatelské praxe. Nově přijímané zahraniční úpravy opouštějí tradiční pojetí tohoto typu obchodní společnosti a pracují s prvky akciového práva. Na tyto jevy upozornil B. Havel v jednom ze svých příspěvků¹⁴¹ a rozvedl rovněž jejich důsledky pro proces rekodifikace soukromého práva v našem právním řádu. Dovolím si tedy jeho postřehy tlumočit v následujícím výkladu.

Návrh obchodního zákona reaguje na trendy vývoje právní úpravy společnosti s ručením omezeným a přichází s novou koncepcí této obchodní korporace, která má české podnikatelské veřejnosti nabídnout širší možnosti uplatnění. Tato koncepce přibližuje společnost s ručením omezeným společnosti akciové, ovšem při zachování jejího „uzavřeného“ charakteru. Můžeme tedy hovořit o jakési otevřenější formě společnosti s omezenou odpovědností. Překonána byla rovněž úloha základního kapitálu a účel ochrany věřitelů je nově naplňován předpisy insolvenčního práva, které je v tomto směru všeobecně respektováno.

S ohledem na význam institutu podílu v tomto typu společnosti není jistě překvapující, že zásadní změny se odehrávají právě v legislativní konstrukci podílu. Návrh opouští princip jednotnosti podílu a připouští mnohost podílů (každý společník může mít tolik podílů, kolik jich nabude bez ohledu na právní titul) i jejich variabilitu. Společenská smlouva tak může zakotvit

¹⁴⁰ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2005 sp. zn. 29 Odo 393/2005.

¹⁴¹ Havel, Bohuslav. Předpokládané změny obchodního práva při rekodifikaci práva soukromého aneb nad návrhem obchodního zákona. *Obchodněprávní revue*. roč. 2009, č. 1, s. 1.

různé druhy podílů. Dalším aspektem je pak možnost vyjádření podílu cenným papírem. Tento tzv. podílní list by však nebyl způsobilý k obchodování na regulovaném trhu, cílem této úpravy je tedy spíše zjednodušení převodů obchodního podílu. V souvislosti s volnější konstrukcí podílu přináší návrh nový způsob ochrany společníka, kterým je právo jednostranného ukončení účasti na společnosti. Společník se pak může buďto podílu vzdát, čímž dojde k jeho uvolnění a společníkovi tak vzniká nárok na vypořádací podíl, nebo společnost tento podíl odkoupí. Toto oprávnění je vázáno na taxativně vymezené případy¹⁴² spojené s podstatnými změnami ve společnosti nebo v jejím vztahu ke společníkům.

¹⁴² Havel, Bohuslav. Předpokládané změny obchodního práva při rekodifikaci práva soukromého aneb nad návrhem obchodního zákona. *Obchodněprávní revue*. roč. 2009, č. 1, s. 1: „pokud (1) soud rozhodne, že s podílem jsou spojena jiná práva, než jaká měl a mohl společník v dobré víře předpokládat, když podíl získával (u různých druhů podílů), nebo (2) změní-li se převažující povaha podnikání, nebo (3) dojde k přemístění sídla společnosti do zahraničí, nebo (4) se změní pravidla o převoditelnosti podílů či práva s podíly spojená anebo (5) se prodlužuje doba, na kterou byla společnost původně založena“.

Závěr

Ve své práci jsem se snažila podat ucelený výklad k institutu obchodního podílu. Mým záměrem bylo upozornit zejména na teoretické otázky s dosahem pro právní praxi. Přitom jsem se snažila podat problematiku takovým způsobem, aby měl čtenář možnost zaujmout vlastní stanovisko. Ačkoliv institut podílu v našem právním řádu prošel určitým vývojem, řada relevantních otázek je stále předmětem polemik a domnívám se, že nebyla spolehlivě vyřešena, ať již na poli legislativy, právní teorie či rozhodovací praxe soudů.

Domnívám se, že platná právní úprava postrádá ucelenější koncepci a ačkoliv nejsem zastáncem právního pozitivismu věřím, že zákonodárce by měl některým otázkám věnovat více prostoru, přičemž apelem je v tomto ohledu zejména právní jistota účastníků relevantních právních vztahů. Ve vztahu k osobním společnostem je právní úprava dosti strohá a zodpovězení řady otázek ponechává pouze principům právní úpravy dovozovaným právní teorií. Přesto věřím, že v tomto směru nenastávají v praxi závažnější potíže, jelikož zásadní otázky jsou svěřeny dohodě společníků a potud lze tedy nastalé situace řešit *ad hoc*.

Zcela jistě však nelze považovat za žádoucí situaci, kdy některé aspekty institutu podílu například v souvislosti s převody podílu na společnosti s ručením omezeným jsou dovozovány pouze judikaturou. Ačkoliv judikatorní závěry vyplývají z obecných zásad či obecné úpravy *lex generalis* zákoníku občanského, myslím si že nelze objektivně žádat na laicích jejich hlubší znalost. Oblast, ve které zákonodárce sice nezůstal nečinný, ale přijatá právní úprava nepřinesla mnoho užitku, je otázka způsobilosti obchodního podílu stát se předmětem společného jmění. Ani rozsáhlá diskuse právní teorie ani rozhodnutí Nejvyššího soudu přitom nepřinesly zcela uspokojivý výklad platné právní úpravy. Osobně se domnívám, že takovýto výklad není v daném právním rámci možný. Tato situace je po právní stránce značně neuspokojivá a v tomto ohledu myslím volá po novelizaci právní úpravy.

Přesto, na prahu rekodifikaci soukromého práva, se mi nejví jako účelné navrhopat dílčí novely, které by rozšiřovaly či měnily platnou právní úpravu. Nepochybně efektivnější je jistě cesta překonání dosavadních interpretačních obtíží novou úpravou, která přinese koncepci podílu reflektující moderní trendy v korporátním právu a která bude vycházet z romanistické tradice pojetí věcí, která by nadále měla ovládnout naše soukromé právo. Obchodní podíl bychom tak napříště mohli subsumovat pod pojem věci. Tato koncepce jistě přinese celou řadu nových otázek, se kterými se bude muset vyrovnat právní teorie i praxe, a to nejen ve vztahu k podílu, ale rovněž jiným nehmotným statkům. Zvýšené nároky budou rovněž kladeny na zákonodárce, který

chce-li předejít výkladovým problémům, měl by dostatečně vymezit postavení tohoto institutu ve vztahu k obecné úpravě právních vztahů, jejichž předmětem jsou věci v právním smyslu. Obávám se však, že domýšlet plně dosah připravovaných změn je poněkud nad rámec mých akademických znalostí.

Bibliografie

Monografie

- BARTOŠÍKOVÁ, Miroslava, ŠTENGLOVÁ, Ivana. *Společnost s ručením omezeným*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006. 660 s.
- DĚDIČ, Jan a kol. *Akciové společnosti*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck 2007, 920 s.
- DĚDIČ, Jan a kol. *Obchodní zákoník: komentář. Díl 1*. Praha: Polygon, 2002, 847 s.
- DĚDIČ, Jan a kol. *Obchodní zákoník: komentář. Díl 2*. Praha: Polygon, 2002, 851 - 1743 s.
- DVOŘÁK, Tomáš. *Družstevní právo*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck 2006, 416 s.
- DVOŘÁK, Tomáš. *Společnost s ručením omezeným*. 3. vydání. Praha: ASPI, 2008. 428 s.
- ELIÁŠ, Karel a kol. *Kurs obchodního práva: Právníkové osoby jako podnikatelé*. 5. vydání Praha: C. H. Beck 2005, 617 s.
- ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník: Velký akademický komentář. Svazek 1*. 1. vydání. Praha: Linde, 2008, 1391 s.
- ELIÁŠ, Karel. *Společnost s ručením omezeným*. 1. vydání. Praha : Prospektrum, 1997. 254 s.
- ELIÁŠ, Karel. *Obchodní společnosti: základní otázky*. Praha: C. H. Beck 1994, 340 s.
- HENDRYCH, Dušan. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck 2009, 1459 s.
- PELIKÁNOVÁ, Irena. *Komentář k obchodnímu zákoníku, Díl 2*. Praha: Linde, 1995. 767 s.
- POKORNÁ, Jana. in: Kol. autorů *Obchodní právo*. Meritum. Praha : ASPI 2005, 1386 s.
- ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Obchodní zákoník: komentář*. 12. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, 1375 s.
- ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: Komentář*. 10. jubilejní vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, 1465 s.

Odborné články

- BARTOŠÍKOVÁ, Miroslava. Ještě k převodu obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným na jiného společníka. *Právní praxe v podnikání*, roč. 1996, č. 1., s.
- BURYAN, Jan. Vydržení obchodního podílu. *Právní rádce*, roč. 2008, č. 6, s. 18
- ČECH, Petr. K převodu obchodního podílu. *Právní rádce*, roč. 2007, č. 11, s. 30
- ČECH, Petr. K některým úskalím převodu obchodního podílu II. *Právní rádce*, roč. 2007, č. 6, s. 25
- DOLEŽIL, Tomáš. Oko za oko, podíl za úplatu aneb zastřený převod obchodního podílu. *Právní rozhledy*, roč. 2007, č. 9

- ELIÁŠ, Karel. Cenné papíry vydávané akciovými společnostmi. *Ad Notam*, roč. 1997, č. 6, s. 121
- ELIÁŠ, Karel. Společný obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným: Mnoho otázek a málo odpovědí. *Obchodní právo*, roč. 1996, č. 3, s. 2
- ELIÁŠ, Karel. Exekuce na obchodní podíl. *Bulletin advokacie*, roč. 1996, č. 8, s. 66
- ELIÁŠ, Karel. Vydržení obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným – nevyslovené argumenty. *Obchodněprávní revue*, roč. 2009, č. 1, s. 17
- FILIPOVÁ, Jana. Exekuce k postižení obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným o jediném společníku. *Ad Notam*, roč. 2004, č. 5, s. 140
- HAVEL, Bohumil. Předpokládané změny obchodního práva při rekodifikaci práva soukromého aneb nad návrhem obchodního zákona. *Obchodněprávní revue*, roč. 2009, č. 1, s. 1
- KÜRTIOVÁ, Siliva. Exekuce k postižení obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným. *Ad Notam*, roč. 2004, č. 3, s. 66
- PETR, Bohuslav. Ještě jednou k vydržení obchodního podílu. *Obchodněprávní revue*, roč. 2009, č. 6, s. 159
- PETR, Michal. Účast v obchodní společnosti a společné jmění manželů. *Obchodní právo*, roč. 2003, č. 6
- PŘIBYL, Tomáš. Společný obchodní podíl. *Obchodní právo*, roč. 2002, č. 4, s. 5
- SALAČ, Jaroslav. Ještě jednou k (ne)přípustnosti zlatých akcií. *Právní zpravodaj*, roč. 2003, č. 9, s. 9
- ŠTENGLOVÁ, Ivana. Uvolnění obchodní podíl. *Obchodní právo*, roč. 1998, č. 7, s. 13

Právní předpisy

- Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součást ústavního pořádku ČR
- Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 25/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 151/1997, o oceňování majetku, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby, ve znění zákona
č. 210/1993 Sb.

Vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 250/2005 Sb. o závazných formulářích k podávání návrhů
na zápis do obchodního rejstříku, ve znění pozdějších předpisů

Judikatura

Nález Ústavního soudu ze dne 19. 10. 1999, sp. zn. I. ÚS 265/98

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 2 Odon 46/97

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 10. 1998, sp. zn. 1 Odon 110/97

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 4. 1998, sp. zn. 1 Odon 150/97

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 4. 2000, sp. zn. 29 Cdo 2811/99

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 4. 2002 sp. zn. 29 Odo 264/2001

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2002, sp. zn. 29 Odo 314/2001

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 2. 2005 sp. zn. 29 Cdo 391/2003

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2004, sp. zn. 29 Odo 1339/2004

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 2. 2006 sp. zn. 29 Odo 1241/2004

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 4. 2006 sp. zn. 29 Odo 221/2005

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 4. 2006 sp. zn. 29 Odo 221/2005

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 3. 2007 sp. zn. 29 Odo 641/2005.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 3. 2006 sp. zn. 29 Odo 3/2005

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 2. 2006 sp. zn. 29 Odo 970/2005

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 5. 2006, sp. zn. 29 Odo 870/2005

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2005 sp. zn. 29 Odo 28/2005

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2007 sp. zn. 29 Odo 1216/2005

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2005 sp. zn. 29 Odo 393/2005

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2007 sp. zn. 29 Odo 794/2006

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2006 sp. zn. 29 Odo 850/2006

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 10. 2006 sp. zn. 29 Odo 331/2006

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 5. 2007 sp. zn. 29 Odo 894/2006

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 3. 1995 sp. zn. 7 Cmo 120/94

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 14. 12. 2000, sp. zn. 7 Cmo 783/2000

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 14. 6. 2003, sp. zn. 14 Cmo 41/2003

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 12. 2005 sp. zn. 7 Cmo 519/2005

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 12. 2005 sp. zn. 7 Cmo 519/2005

Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky ze dne 3. 4. 1996 sp. zn. PL. ÚS 38/95

Další

Důvodová zpráva k zákonu č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev (ASPI)

Share in business (summary)

In each corporation shareholders have their shares in business, which are represented by ownership interest. This work deals with this juridical institute – an essential part of corporate law – and it is focused on laws of the Czech Republic, in particular the Act 513/1991 Coll., the Commercial Code, as amended.

There are three main chapters. The first one is devoted to the general questions. The aim is to define this institute and bring forward its main characteristics. The author pays attention especially to the content of the ownership interest and also its position in legal relationships.

The second chapter is aimed at ownership interest in each type of commercial corporation. The general characteristics are specified and therefore we can observe the differences. The general commercial partnership and limited partnership share some basic principles, that is why the business shares have many characteristics in common, which are to be described. On the other hand the share in joint stock company has its specifics, that differ this type of share from the others (in other corporatins). In this part of the text these peculiar aspects are depicted as well as further down the specifics of share in co-operative are described.

After that the comment on the ownership interest in the limited liability company follows. This last chapter presents the issue of this work. It is focused on the features of this problematic. Among them I would like to mention let's mention transfer of share, its devolution on legal successors, lien in share, settlement amount, share in liquidation surplus or distraint of business share. The above features are analysed with reference to professional literature and relevant judicial acts.